



«ЭЛ  
АДАБИЯТЫ»  
сериясы

БОЛОТ  
АСАН, ЖАМАЛ

26

NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES  
OF KYRGHYZ REPUBLIC

NATIONAL CENTRE OF MANAS STUDIES  
AND ARTISTIC CULTURE

THE «MEERIM» INTERNATIONAL  
CHARITABLE FOUNDATION FOR  
SUPPORT OF CHILDHOOD AND MATERNITY

# **BOLOT ASON, JAMAL**

THE 26-TH VOLUME OF «EL ADABIATY»  
(PEOPLE'S LITERATURE) SERIES

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

АЙТМАТОВ Ч. Т. — башкы редактор

АКАЕВА М. Д.

АКМАТАЛИЕВ А. А. — башкы редактордун  
орун басары.

БОЛЖУРОВА И. С.

ЖЕЕНБАЕВ Ж. Ж.

ЖАЙНАКОВА А. Ж.

ИШИМКАНОВ К. К.

КАКЕЕВ А. Ч.

КАРЫПКУЛОВ А. К.

КЕБЕКОВА Б. К.

КЫРБАШЕВ К. К.

МУСАЕВ С. М.

ШАРШЕНАЛИЕВ Ө. Д.

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ИЛИМДЕР  
УЛУТТУК АКАДЕМИЯСЫ

МАНАСТААНУУ ЖАНА КӨРКӨМ МАДАНИЯТТЫН  
УЛУТТУК БОРБОРУ

ЭЛ АРАЛЫК «МЭЭРИМ» КАЙРЫМДУУЛУК  
ФОНДУСУ

# **БОЛОТ АСАН, ЖАМАЛ**

«ЭЛ АДАБИЯТЫ СЕРИЯСЫНЫН  
26-ТОМУ

КР УИАсынын корреспондент-мүчөсү,  
филология илимдеринин доктору, профессор  
АБДЫЛДАЖАН АКМАТАЛИЕВДИН  
жалпы редакциясы астында

*Баш сөздөрүн жазган  
филология илимдеринин кандидаты М. Мукасов*

*Түзгөндөр: Ч. Турсунбеков  
Г. Койчуманова  
А. Мукасова*

ББК 82.3 (2 Ки)

Б—79

Б—79

**Болот, Асан, Жамал.** /А. Акматалиевдин жалпы редакциясы астында; Түз. Ч. Турсунбеков, Г. Койчуманова, А. Мукасова. Баш сөздөрүн жаз. ф. и. к. М. Мукасов; Кырг. Улут. И. А. ж. б. — Б.: «Шам», 2003.—336 б. («Эл адабияты»).

ISBN 9967-10-118-0

Окурмандар бул дастандардан кыргыз элинин башынан кечирген турмушту, ашыктык сезимине карата болгон мамилелерин, этнографиялык материалдар жана коомдук-социалдык абалдын өткөндөгү тарыхынан маалымат ала алышат.

*Басмага Манастаануу жана көркөм маданияттын улуттук борборунун Окумуштуулар Кеңеши тарабынан сунуш кылынган.*

Р е ц е н з е н т : филология илимдеринин кандидаттары  
К. Ибраимов, М. Садыров

Б  $\frac{4702300500}{И 455(11)-2002}$  2003

ББК 82.3 (2Ки)

ISBN 9967-10-118-0

© Манастаануу жана көркөм маданияттын улуттук борбору.  
© Эл аралык «Мээрим» кайрымдуулук фонду.  
© Кыргызполиграфкомбинаттын «Шам» басмасы, 2003.

## КААР ЗАМАНДА ТАБЫШКАН ЖАРЛАР

«Асан, Жамал» поэмасынын сюжеттик негизин 1916-жылдагы кандуу көтөрүлүштөгү окуялар түзөт. Ал мезгил кан төгүлгөн кайгылуу окуя, татаал тагдыр, мүшкүл иш катары кыргыз элинин тарыхында «кара так» болуп жазылып калды. Эки жарым миң жылдан ашуун татаал тагдырлуу тарыхый жолунда элдүүлүгүн, мамлекеттүүлүгүн сактап келген чыдамкай-толеранттуу эл бу сапар да «башка келген балаага, башы көзүн садага» чабышып, түптүү элдин үчүгүн үзбөй, ар-намыстуулук менен дүйнөдө КЫРГЫЗ деген аты бар элди сактап калышты. «Караңгы түн — элдин башын кошот» деген сөз мына ошондой эл башынан өткөргөн турмуштук тажрыйбадан пайда болгон. Калк башына каран түн түшкөндө салаалар бир муштумга түйүлө калгансыгандай ынтымакка бириге калган, ачуу-таттууну татыктуу көтөрө билген элдин ошондой касиеттеринин керемет күчү менен тиричилигибизди өткөрүп, дүйнө элдеринин катарында, жалпы цивилизациянын сапарында кербен тартып кетип барабыз.

1916-жылы чындыгында эле кыргыз элинин тарыхында эң ири трагедиянын бири болду. Акыркы үч кылымда кыргыздар мынчалык кыргызды баштарынан өткөрүшпөгөн. Алар жер үстүнөн эл катары жок болуп кетүү коркунучуна чейин жеткен. Ошол элдик көтөрүлүш «Үркүн» аталып, эл эсинде терең сакталган да, ага карата көптөгөн чыгармалар жаралган. «Асан, Жамал» поэмасы да ушул темага арналып, жаштардын башынан өткөн оор турмушу сүрөттөлөт. Андыктан ошол учурдагы эл тарыхына бир аз экскурс жасай кетсек ашыкча болбойт. Себеби, чыгарма ошол тарых менен эриш арка ширелишкен формада жазылган. Улуттук боштондук көтөрүлүшүнүн чыгышына падышалык өкмөттүн 1916-жылы 25-июнда: «Империянын чет жакаларындагы эркек калктын 19 жаштан 43 жашка чейинкилерин согуштук, тылдык жумушка мобилизациялоо» аттуу указы түрткү болгон. Чындыгында бул — кош эзүүдө онтоп турган элдин чыдамынын акыркы чеги эле. Кандай гана толеранттуу — чыдамкай эл болсо да, мындай мазак, мындай азапка чыдай алмак эмес. Падышалык өкмөт кыргыз элин ар кандай алык-салыктар менен көзүн ачырбай, ырыстуураак жерлеринен ажырашып, тоо-ташка сүргөн. Мына ушундай кемсинтүү, кулак угуп көз көргүз эзүүдөн тажаган эл Түркстандын башка жерлериндеги элдердей эле падыша өкмөтүнүн колониялык саясатына жана жергиликтүү эзүүчүлөргө каршы көтөрүлгөн. Замбирек, пулемёт беш атар сыяктуу ок атуучу куралдар менен жабдылган падыша аскерлери начар куралданган жергиликтүү элди каалашынча кыргызга учуратышкан. Андай кыргыз көтөрүлүш чыгарган ар бир өрөөндө болгон. Ажалдан жанын ала качкан эл үй оокат, ал турсун бирин-бири кароого чамалары келбей далбастап, жан айласы кылып үркүп жөнөшкөн. Ошондой алаамат күндөрдүн окуясы «Ажар» аңгемесинен тартып «Кандуу жылдар» романына чейинки кыйла чыгармалардын жаралышына себеп болду. Ошол теманы чагылдырган элдик сюжеттин ырга түшүрүлгөн формасы — «Асан, Жамал» поэмасы. Поэманын түп нускасы Кол жазмалар фондусунда сакталып турат (Инв. № 506). Ал текст белгилүү акын А. Тыныбековго таандык. Аны фольклорист-окумуштуу Ж. Таштемиров тартипке келтирип, машинкага бастырып койгон экен.

Эми, поэманын өзү туурасында бир аз сөз кылсак. Мишка деген оруска малай жүргөн балдардын оор абалы, кол алдындагы кыргыз малайларын катуу кармап, ура-берге алган зомбулугу туурасындагы баян менен чыгарма башталат. Окуя Ысык-Көлдүн эгин-тегин бышкан, малга жайлуу жерлерин ээлеген Мишканын чарбагында болуп, негизги каармандардын кытайга качышы менен өнүгүп олтурат.

Жыл эле миң тогуз он алтынчы,  
Никелей ак падыша сурап турган.  
Залимдин зардабына чыдай албай  
Жаны ачып уруш кылды кыргыз буган —

деп башталган поэма жогоруда биз сөз кылган «үркүн» коогалаңы туурасында кыскача баян жасайт. Мишкада малай жүргөн Асан баш болгон төрт бала Кашкарга кеткен элдин артынан кошо качышат. Жолдон жарадар кыз Жамалды таап, айыктырып алышып сапарларын улантат. Агымы катуу суудан кечип өтөбүз дешип эки бала сууга агып өлөт. Ушул темпте окуя өнүгүүсүн улантат. Кытай жериндеги оор турмуштун сүрөттөлүшү чыгарманын көлөмдүү бөлүмүн ээлеп, драмалык окуяларга бай. Чыгарманын сюжети «Үркүн» ырларынын циклдереине кошулуп, алар менен белгилүү өлчөмдө жалпылыктары да бар. Чыгарма Ысак Шайбековдун «Азган эл», «Кайран эл», «Кайткан эл» аттуу үчилтик поэмаларына мазмундук, тематикалык жактан үндөштүгү — бул ал акынга чыгармачылык жактан таасирленүү же тууроонун натыйжасы эмес, ошол кездеги тарыхый окуянын жүрөк титиреткен күчтүү күйүтү ар бир таланттуу адамдын сезимине бирдей таасир этип, бирдей өлчөмдө капага салгандыгы менен түшүндүрүлөт. Бул кандуу окуя жалпы элдин жай турмушундагы оокатчылык менен алек болуп жүргөн аң-сезимине бүлүк салып, жер силкингендей таасир калтырат да, алардын түшүнүгүн кеңейтип, чыгармачыл адамдардын шыгын активдештирет. Ошол кезде эле бирин-экин кат тааныган шыктуу адамдар чыгармаларын кагазга түшүрсө, айрымдары ал окуяны кийинчерээк, кат сабатсыздыгы жоюлганда казал, дастан, поэмаларга айландырышкан. Биз сөз кылып жаткан «Асан, Жамал» поэмасы да, кечээ эле, Улуу Ата Мекендик согуштан кийин жазылганы көрүнүп турат. Себеби, 16-жылдан башталган окуя согуштун жеңилине чейинки Совет турмушу менен аяктайт. Поэманы шарттуу түрдө эки бөлүмгө бөлүп карашка болот. Биринчиси — «Үркүн», кытай жериндеги Асан менен Жамалдын башынан өткөргөн оор турмушу (эгер турмуш дешке мүмкүн болсо). Экинчиси — Совет учуру, андагы оомал-төкмөл заман. басмачылар менен болгон кармаш, Улуу Ата Мекендик согуш темалары. Поэманын негизги жүгүн биз шарттуу түрдө бөлүштүргөн «Үркүн», кытайдагы окуялар чагылдырган бөлүм көтөрөт. Мында сюжеттик окуялар ырааты менен өнүгүп кызыктуу баяндалат. Мишка орустан качып чыккан төрт баланын (Асан, Төлөш, Карагул, Кулубек) жолдогу окуялары көркөм чагылдырууларга караганда документалдуулукка, хронологиялуулукка жакындап турат. Мындай көрүнүш профессионал адабияттын ой-кырын жакшы өздөштүрбөгөн баёо акындын негизги окуяга карата натуралисттик көз караштан жасаган мамилеси менен байланышкан. «Үркүн» темасындагы чыгармалардан бул поэманын айырмалуу жактары да бар. Аталган темадагы мейли чакан, мейли ири көлөмдөгү роман болсун кытай, дунган, кашкарлык сарттарды бир беткей жалпы, тескери каарман катары сүрөттөшсө, мында андай эмес. Кытай соту (текстте «шаңыя» делет экен) калыстык менен мамиле кылып, Жамалды токолдукка алганы жаткан Алакун аттуу сарттан анын башын бошотуп, Асанга кайрып берет. Ырас, ал сот алгач пара жеп, Асанды абакка каматып жиберген. Бирок, ошол жерде таасири күчтүү, кадыры бар Абдракман аттуу кыргыздын кийлигишүүсү менен иш акыры оң жагына чечилген. Поэма Асан менен Жамалдын азап-тозоктуу тагдыры, акыры баш кошушкан бактылуу турмушу менен жыйынтыкталса деле өзүнчө бүткөн чыгарма катары бааланмак. Балким, чыгарма чакан, «сакадай бою сары алтын» болуп, күндүүлүгү артмак. Себеби, биз жогоруда шарттуу түрдө бөлүштүргөн бөлүмдүн экинчисиндеги окуялар: Асандын чек арачы болушу, басмачылар менен болгон күрөшү, согуш, жеңиш темалары, фактографиялык мүнөзгө ооп, жалпы чыгармага анча пайдасы тийбей калгандыгын жашырууга болбойт. Чыгарманын сюжети эл арасында мурда айтылып жүрүп, кийин жазгыч акын тарабынан поэмага айландырылган. Тарыхыйлуулук басымдуулук кылып, көркөм деңгээли мактоого мүмкүндүк бербейт, алынча. Ыр куруу техникасында да кыйла мүчүлүштүктөр кездешет. Бирде 7—8, бирде 10—11 муундуу ыр жолдору аралаш пайдаланылып бир кылкалык сакталбаган. Ошого карабастан мезгил өткөн сайын улам баалуулугу арта берүүчү, эл тарыхынын көркөм чыгармага уюп түшкөн фактысы катары баалана турган нарктуу чыгарма.

Окуя өткөн ареалдардагы топонимдер, адам аттары арбын пайдаланылып ошол доор жөнүндө иликтөө жүргүзүүгө да көмөгү тийет.

Жыйынтыктай айтканда «Асан, Жамал» поэмасы жалаң эле негизги каармандар баштарынан өткөргөн оор тагдыр болбостон, ошол кездеги, «үркөн» кыргыз элинин башына келген азаптуу тагдыр менен жалпылыкты түзүп, өз жеринен, мал мүлкүнөн, тынч турмушунан ажырап, кытай жергесинде жан чыдагыс кордук көргөн кыргыз урууларынын жалпы трагедиясы чагылдырылган элдик духтагы чыгарма.

***М. МУКАСОВ,  
филология илимдеринин кандидаты***

## **АСАН, ЖАМАЛ (А. ТЫНЫБЕКОВДУН АЙТУУСУНДА)**

Жыл эле миң тогуз жүз он алтынчы,  
Никелей ак падыша сурап турган.  
Залимдин зардабынан чыдай албай,  
Жаны ачып уруш кылды кыргыз буган.  
Колунда курал-жарак болбосо да,  
Коркпостон шерлериңди тиздик ураан.

\*\*\*

Бул уруш сезим берди кары-жашка,  
Ар намыс пайда болду ар бир башка.  
Кыргызды кыпын койбой кыrsa дагы,  
Окушуп жарым падыша жазган катты  
Бай, төрө, чиновниктер, кыргыздарды,  
Куралдуу солдаттыкка алып жатты.

\*\*\*

Кыргыздын куралы бар жуушаң, канжар,  
Милтелүү бараң мылтык, чочмору бар.  
Ат коюп аралашып кирмейинче,  
Алыстан айла кылар жарак кайда?  
Күлүк ат баатыр жигит элди коргоп,  
Күүлөнүп окко чапчу ушундайда.

\*\*\*

Деп айтып карыялар баштап кирди,  
Баатырлар ат күлүгүн тандап минди.  
Найза алып, жеңин белге кыстарышып,  
Берикбайдай аксакалдар жоодо жүрдү.  
Аралап аткан октон жалтанбастан,  
Солдатты сапырылтып кайра сүрдү.

\*\*\*

Ушундай ар бир жерде уруш  
болду, Жарактуу жалындуу оту каптаганда.  
Жеринен Ысык-Көлдүн эл козголду,  
Бул уруш коркунучтуу апаат болду.  
Мишканын жумушкери Асандын да  
Оюна ар бир түрдүү санаа толду.

\*\*\*

Асандын жашы жеткен он тогузга,  
Жумушкер Мишка деген бай оруска.  
Өлүптүр эне-атасы жаш кезинде,  
Жетимдик муунун кескен ошол кезде.  
Мишкада орус-кыргыз айдап малын,



Жүрүшкөн чөп чабышып талаа түздө.

\*\*\*

Асандын бар пикири Чодур жакта,  
Оюнда жолдошторго сөз айтмакта.  
Айдалган калың буудай киши бою,  
Ким көрөт дейт кире качса.  
Кароолчу жүрөт ээрчий басып,  
Ылдам чап дейт токтой калса.

\*\*\*

Кароолду алаксытып ырдайын деп,  
Аларга шек алдырып түрбайын деп.  
Ошентип акыл айтып берүүчү эле,  
Акыл ой пикирин сынайын деп.  
Алардын душмансынткан шегин билсем,  
Ага анан кандай айла кылайын деп.

\*\*\*

Акырын Чодур жакка көз жиберип,  
Ал турат эле жакын келип.  
Билгендей оюн Асандын,  
Бурулуп Чодур карайт күлүмсүрөп.  
Анын ою бир аз өзгөрүлүп,  
Бирдеме сезгенсиди шектүү жүрөк.

\*\*\*

Өзүңдү атам сындуу көрүүчү элем,  
Ар качан акыл айтып берүүчү элең.  
Кыргызды тукум курут кылгыла деп,  
Ал эмне үчүн буйрук берген.  
Ак паашаны ата кылып жүрүүчү элек,  
Ал эми бизди эмне кылар экен?

\*\*\*

Ой, оозуңду бас, Асан балам,  
Мен өзүм да айран калам.  
Кагаз жазып мөөр баскан,  
Мына кагаз келди падышадан.  
Айталбайм не кыларын шайтан Мишка,  
Тырмактай акылы жок, жаман адам.

\*\*\*

Асан да малай, мен да малай,  
Көп жылы бирге иштедик бир туугандай.  
Не ойлорун төрөнүн биле албаймын,  
А мен сени көрөм өз баламдай.  
Билесиң беш балалуу мен да кедей.  
Деп айтып Чодур бир аз жашып кетти.

Түтүнү папиростун бур-бур этти.  
Чодурдун кейип турган түрүн көрүп,  
Айтсам деп Асан ойлойт ички кепти.  
Чодуке, кетсем кантет өз элиме,  
Ата элең акыл айтып жооп берчи.

\*\*\*

Билесиң Асан жетим өзүм жалгыз,  
Башта эле уруучу эле эстен калгыз.  
Ушундай катуу капшап болуп турса,  
Мишкадан өлүп калар Асан байкуш.  
Жазыксыз бир топ кедей өлүп кетсе,  
Жан агай сиз үчүн да болбос дурус.

\*\*\*

Унчукпай Чодур турду башын чайкап,  
Турмуштун оорлугун терең байкап.  
Жинденсе Мишка залим булар түгүл,  
Кедей деп кези келсе мени жанчат.  
Деп ойлоп жаш кырчындар сынбасынчы,  
Асанга Чодур сырын азыр айтат.

\*\*\*

Ай Асан бул тургундар баарың кыргыз,  
Кыстаган баарыбызды чиркин турмуш.  
Падыша башын жутсун акыйкатсыз,  
Жок эле кыргыз элде эч бир кылмыш.  
Өзүң бил кеткиң келсе кош айтышам,  
Оң болсун маңдайыңда бакты жылдыз.

\*\*\*

Мына күн жакын калды батаарына,  
Сен да ойло мени агалык катарына.  
Өлбөсөк бир убакта көрүшөрбүз,  
Тилек бир эрктүү таңдын атарына.  
Мишка да Мурзаалыны өлтүргөн бейм,  
Калбайлык канкор иштин чатагына.

\*\*\*

Деди да Чодур бүттү айтып сырын,  
Чакырды Асан дагы жолдошторун.  
Чодурдан азыр укту булар дагы,  
Мишканын Мурзаалынын жоготконун.  
Үч бала ыйлап турду каны качып,  
Билдирип бай Мишкадан чын коркконун.

\*\*\*

Ыйлаба жолдошторум муунуң бошоп,  
Адамга кайрат жакшы кубат кошот.

Коркоктун ыйманы жок деген сөз бар,  
Болотту ташка чапса калбайт мокоп.  
Жигитке бак тобокел пайда берет,  
Кай бирөө өз оюнан өзү коркот.

\*\*\*

Деп Асан үч балага кайрат берди,  
Чодур да кошулушуп туура деди.  
Өзүң бил кетсең, койсоң деп жатам го,  
Ким болсо сагынбайбы тууган элди.  
Айта бер сөзүң болсо Асан жан деп,  
Чодурдун чын көңүлдүү мээри келди.

\*\*\*

Чодуке бул төртөөбүз жашпыз коркок,  
Кечиргин айткан сөзүм болсо чоркок.  
Качандыр аман-эсен жүз көрүшсөк,  
Жашыбыз бешөөбүздүн болсун орток.  
Чодуке мылтыгыңды бизге бергин,  
Чыгарбыз колкосуна тирүү болсок.  
Деп айтып Асан сөзүн бүткөн кезде,  
Чодур да жок дебеди моюн толгоп.

\*\*\*

Олтуруп суу ичишип, бөлкө жешти,  
Ойлогон сырларынын түйнүн чечти.  
Асанжан тура калып Чодур менен,  
Өбүшүп кучакташып, бой теңешти.  
Бир-бирден кол кармашып жашын төгүп,  
Саламат аман-эсен болгун дешти.  
Антташып Чодур менен бул төрт бала,  
Атабыз бир өзүң деп жөнөп кетти.

## **БОЗ ДӨБӨ**

Караса күн шашке болгон экен,  
Ойлонот бул чуңкурга кайдан келген.  
Тердешип уктап жатат жолдоштору,  
Бул жерди Асан мурда эч көрбөгөн.  
Көрүнөт бир боз дөбө жогор жакта,  
Кол менен жасалгандай талаа жерде.

\*\*\*

Керүүлөр кеңири төр башка-башка,  
Керилет улуу тоолор бийик аска.  
Буртулдап бир чаң чыгат кара жолдон.

Берилеп келе жатат карап жатса.  
Жакындап боз дөбөгө бура тартып,  
Камчы уруп арыштатты чоң кара атка.

\*\*\*

Толкундап Асан карайт тегеректи,  
Ойлонсо адашкандай жердин кейпи.  
Шашылып жакындаган чаңды көрүп,  
Ойготуп жолдошторун тур-тур деди.

\*\*\*

Үч бала терин сүртүп, көзүн арчып,  
Чочунуп мемиреген уйку качып.  
Түрсүлдөп жүрөктөрү өрөпкүгөн,  
Асанды балдар карайт жалдырашып.  
Кандай чаң көргүлөчү тетиги чаң,  
Куугундай жок жоготуп катуу шашып.

\*\*\*

Деп Асан биз көрүнбөй карап жатсак,  
Душманды жакын келсе таамай атсак,  
Алыстан бизди көрбөй өтүп кетсе,  
Биз дагы бул дөбөдөн жер карасак.  
Эс алып ач болсок да бүгүн жатып,  
Канетет түн киргенде тоо таянсак.

\*\*\*

Бул сөздү жолдоштору макул дешти.  
Асан, сен кароол карап жаткын дешти.  
Жулушуп куурай, шыбак куусаң чөптөн,  
Үстүңө муну оронуп жапкын дешти.  
Кара атчан боз дөбөгө чаап чыккан,  
Таанышып Мишка экен деп күбүрөштү.

\*\*\*

Ой балдар мындай орус көп эле дейт,  
Мишканын кемсел, шымы көк эле дейт.  
Көрсөткөн ой чуңкурду чокусунан,  
Бул кандай түрү суук дөбө эле дейт.  
Төлөштүн коркконунан оозу тынбай,  
Өлдүк го Мишка көрсө эми эмне дейт.

\*\*\*

Жата бер жаагың сыңгыр жабырабай,  
Жаман сөз оозуңа алып бабырабай.  
Жатабыз биз да көрүп Мишка экенин,  
Салат го турнабайын бизди карай.  
Төлөштү кабыргадан катуу чымчып,  
Карагул тим жат деди кыбырабай.

\*\*\*

Белендеп кош атарын алган Асан,  
Тобокел жакын келсе жазбай атам.  
Дөбөдө турнабайын көзгө салын,  
Көп турду Мишка келип алда качан.  
Мишка да тегерекке көзүн салды,  
Балдарды чеп жамынган көрбөй калды.  
Аттанып обочодон чаап барып,  
Чоң жолдон төрт баланын изин чалды.

\*\*\*

Бир азга улуу жолдон карап түрүп,  
Бет алып күн батышка кетти жүрүп.  
Бул балдар баш көтөрүп турган кезде,  
Тоо жактан бир жөө адам келди түшүп.

\*\*\*

Кеч кирип күн батарга жакындады,  
Боз түшүп мунарланды закымдары.  
Карды ачып кабырланып жаткан балдар,  
Кеч болду кетсекпи дейт акылдары.

\*\*\*

Жолдоштор азыр эрте шашпагыла,  
Байкайлык тиги адамдын басканына.  
Кокустан душман болуп бизди көрсө,  
Өзүңө өзүң чуңкур казбагыла.

\*\*\*

Көрүнбөй алдын тозуп мен барайын,  
Ким экенин таанып калсам үн салайын.  
Жашынып калың буудай арасына,  
Эгерде душман болсо ок атайын.

\*\*\*

Деп Асан балдарга айтып жөнөп кетти,  
Келаткан жөө кишиге жакын жетти.  
Караса Чодур досу кызыл-ала,  
Жарылып канап жүрөт мурду, бети.  
Чодуке жол болсун деп тура калса,  
Чодур да селт дей түштү чыгып эси.

\*\*\*

Ой Асан кайда жүрүп, кайдан келдиң?  
Кабарын биле алдыңбы кыргыз элдин.  
Силерди кыйбастыктан кетирем деп,  
Мишкадан Чодур досуң таяк жеди.  
Кулдуктан төрт кыргызды куткардың деп,

Бетимди Мишка жарды түндө менин.

\*\*\*

Өлсөм да мейли досум мен сен үчүн,  
Кете албай сенин кандай бул жүрүшүң.  
Таап кел кайда болсо балдарды деп,  
Чыгарды Мишка шайтан менден күчүн.

\*\*\*

Жиберди ойду-тоону карагын деп,  
Аттанган Мишка да издеп табамын деп.  
Асынып кылыч, мылтык, турнабайын,  
Табылса баарын кырып саламын деп.

\*\*\*

Чочуба Асан досум нандан жегин,  
Үч бөлкө сага арнап ала келдим.  
Көрүнбөй күндөп-түндөп тоо таянып,  
Жете көр аркасынан качкан элдин.

\*\*\*

Чодуке мына нан деп тиштеп алып,  
Өлбөсөм ант ушул дейт жута салып.  
Кол булгап жолдошторун бери кел деп,  
Чакырды Асан ыргып тура калып.

\*\*\*

Турушту Асан, Чодур кучакташып,  
Өбүшүп бет, оозунан моюн алышып.  
Төгүштү көздөрүнөн мөндүр жашты,  
Кайталап колдорунан бек кармашып.  
«Өлбөсөк унутушпай жүрөлүк» — деп,  
Сапарга чыкты төртөө бек антташып.

## КАЙРАН ЖЕР

Таң агарып сүрүлдү,  
Түрлүү куштар жыбырап, Калың эгин,  
гүлдүү чөп, Башын ыргап кыбырап.  
Таңкы сыркак сулуу жел,  
Адырдын гүлдүү чөбүнөн,  
Атыр жыты бурулдап.  
Мөлтүрөгөн тунук суу,  
Булагы сайын шырылдап.  
Тескейде түрлүү гүл өскөн,  
Теңселип макмал кубулат.  
Терең сайлуу кең өзөн,  
Тентек суу ташка урунат.

Өйүз-бүйүз эл консо,  
Өндүрдө малы чурулдап.  
Адырда жүрсөм жылкы айдап,  
Обон салып ыр ырдап.  
Кыядан түшүп келатсам,  
Кыз-келин турса жымыңдап.  
Калк тынччылык кез болуп,  
Карап бир өтсөм кымыңдап.  
Кашкайган тунук сууларга.  
Кандай адам чумунат.  
Кайран эл качып кетиптир,  
Кайрылып качан куралат.  
Деп кыңкылдап турганда,  
Көңүлү түрлүү бурулат,  
Таш калдырап күңгөйдөн,  
Табыш чыгып угулат.  
Жалт этип балдар караса.  
Жарчада кийик чубурат.  
Карап түр балдар эми деп,  
Камылып Асан жумулат.  
Жакын жетип бир кезде.  
Жаш Асан мылтык сундурат.  
Жабыла түшүп көк түтүн,  
Жалп этип бирөө жыгылат,  
Колотто калган балдарды,  
Кол булгап Асан чакырат.

\*\*\*

Балдар барып чогулуп,  
Башына чыкты бийиктин.  
Ал күнү түнөп жатышты,  
Этин жеп аткан кийиктин.  
Калкы жок ээн жер көрүп,  
Капасын айтты күйүттүн.

\*\*\*

Алды жагын караса,  
Ысык-Көл жатат томсоруп.  
Жээгинде кырка там турат,  
Жесирсинип бозоруп.  
Эгин чөбүн ала албай,  
Эл кетиптир козголуп,  
Ээн жатат кайран жер,  
Ээлеген киши жок болуп.

\*\*\*

Калкым кеткен түрбайбы,  
Жерди көрүп балдардын,  
Жүрөгү ысыйт от болуп.

Калкым кеткен түрбайбы,  
Кайран жерге туралбай,  
Кагылайын Ысык-Көл,  
Казыңа шумкар куш салбай.  
Кайгырбай Асан канетет,  
Капасын айтып муңайбай.

\*\*\*

Күңгөйдүн тоосу керилип,  
Күмүштөй кары көрүнүп.  
Күүгүм тартып Ысык-Көл,  
Булуттар түшүп жумулуп.  
Ыйлашып түрдү төрт бала,  
Жерге туулган берилип.

\*\*\*

Жашын сүртүп көзүнөн,  
Жаш Асан, балдар, жүр деди:  
Жан көрүнбөйт кыргыздан,  
Жалгыздык биздин күн деди.  
Жалама зоону этектеп,  
Жаш балдар сапар жүрдү эми.

## МУҢДУУ ҮН

Кеч болуп күүгүм кирди жол көрүнбөй,  
Төрт бала тоодо жүргөн үч күн бирдей.  
Түбүнө бир жар таштын жатып калды,  
Күн жаады жарк-жүрк этип алай-дүлөй.

\*\*\*

Уйкуда балдар жатты чарчап келген,  
Түшүндө Асан өзү учуп жүргөн.  
Кандайдыр чочуп кетип тура калса,  
Агарып күн ачылып таң да сүргөн.

\*\*\*

Ак барчын жолборс алдым учуп барып,  
Түшүмдө бул көргөнүм айдан анык.  
Деп ойлоп Асан турса көргөн түшүм,  
Угулду бир муңдуу үн доош салып.

\*\*\*

Болжосо бул муңдуу үн туура жакта.  
Капчыгай калың коргул жаңырыкта.  
Адамбы азыткыбы кандай нерсе,  
Үн чыкпайт билейин деп жакын барса.



\*\*\*

Аралап бадалдарды Асан кирди,  
Байкастап таш арасын карап жүрдү.  
Үстүнө кийиз жапкан кыркасынан,  
Тизилген эми көрдү үч өлүктү.

\*\*\*

Караса кыргыз экен кырка жаткан,  
Кылыч жеп кызыл канга булар баткан.  
Жатышат күлүмсүрөп тирүүсүндөй,  
Бейиштен шейит го дейт даамын таткан.

\*\*\*

Көрбөгөн Асан мурда мындай өлүк,  
Жыйрылып колун тартты муну көрүп.  
Кайрадан ачып көрүп жашып кетти,  
Күнөөсүз ушул алга келдиң ээ деп.

\*\*\*

Заманай-ой, замана адилетсиз,  
Залимге туш болуптур элим эрксиз.  
Эл үчүн эрк талашып шейит болду ээ,  
Эзгичтер бул кылганың эстен кеткис.

\*\*\*

Элиме эркин заман болор бекен,  
Жерине элим келип коноор бекен?  
Кайгырып кала берди Ысык-Көлүм,  
Жээгине жергелүү калк толоор бекен?

\*\*\*

Деп Асан жашын сүртүп карап турду,  
Кол булгап жолдошторго бетин бурду.  
Төш жаккы калың бадал калкак таштан,  
Кыңкылдап назик чыккан үн угулду.

\*\*\*

Жүгүрүп жетип барса, бир кыз экен,  
Түнүндө жерге түшкөн «жылдыз» экен.  
Кансырап алдан тайган бу бечара,  
Кантсе да, биздин элдин бир кызы экен.

\*\*\*

Сүйөдү жаткан кыздын башын жөлөп,  
Кыз дагы сүйөгөндү жакшы көрөт.  
Жалт карап, көзүн сүзүп улутунуп,  
Жеңинен уюган кан түштү өжөк.

\*\*\*

Кыңылдап кабак чытып, эрдин тиштеп,  
Кеберсип эриндери алсыз тиктеп.  
Ай шордуу канга жуулуп оозу кургап,  
Жаткансыйт бир жутууга суусун издеп.

\*\*\*

Жолдошторун чакырып тез кел — деди,  
Асанга ажалсыз кыз кез келгени.  
Жүгүрүп жолдоштору келатканда,  
Бөлкөдөн сууга чылап эзгин деди.

\*\*\*

Чылаган чалапты ичип кыз үшкүрдү,  
Бербесин бендесине бул мүшкүлдү.  
Төрт бала, бешөө болду элсиз жерде,  
Далдаадан мекен кылды бир үңкүрдү.

\*\*\*

Канын жууп тамак берет Жамал кызга,  
Тагдырдан таасир болду ажалсызга.  
Ок тийип кылыч тийген жерлерине,  
Шишикке балыр тартты таратышка.

\*\*\*

Жаткан кыз жакшы болду жаралары,  
Байкашып ал-кубатын чамалады.  
Сөз сурап жайың айтчы карындаш дейт,  
Кайыптан кабылышкан агалары.

\*\*\*

Жалооруп кыз баштады жатык сөздөн,  
Башынан нечен түрлүү иштер өткөн.  
Жакада биз калганбыз унаабыз жок,  
Элибиз кабар кылбай качып кеткен.

\*\*\*

Он төрткө жашым жетти, Жамал атым,  
Атадан экөө элек жатындашым.  
Эне-атам он бир жашта бир тууганым,  
Баары өлдү, тирүү калдым жалгыз башым.

\*\*\*

Жаткызып кыркасынан кийиз жаптым,  
Жашынып жан курусун жалгыз жаттым.  
Жатышат көмүлбөстөн өлүктөр деп,  
Жыгылды мен кантем деп төгүп жашын.

\*\*\*

Барышып балдар тапты бир кемерди,

Жарча таш: жаан тийгиз бекем жерди.  
Калкалап калың үйүп чоң таштардан,  
Бекитти алып барып өлүктөрдү.

\*\*\*

Эртеси Жамал барып көрүп келди,  
Батасын куран окуп берип келди.  
Кийимчен коёт дешип булар уккан,  
Эл үчүн жоодон өлгөн шейиттерди.

## ТИЛСИЗ ЖОО

Төрт бала Жамал менен бешөө болду,  
Күн-түндөп басып келген нечен жолду.  
Шишиген бир ыптасы салмактанып,  
Жамал да мойнуна аскан сол жак колду.

\*\*\*

Үч түнү суулар кечкен Жуукону ашып,  
Күндүзү бекинишкен өргүп жатып.  
Эки күн, эки түнгө даам сызбай,  
Эндиреп олтурушту курсак ачып.

\*\*\*

Мылтыгын Асан алып басты тоого,  
Барайын адам жүрбөс аска зоого.  
Чабыттап каптал менен жүрөйүн деп,  
Жазыктан көрүнөрмүн жатсаң жоого.  
Келатат капчыгайдын төрү менен,  
Кээ жерде жалгыз аттын изи менен.  
Болжолу төрт чакырым барган кезде,  
Жол кетти, аккан суунун ичи менен.

\*\*\*

Асан да сууга кирди жирей кечип,  
Таштады кийиминин баарын чечип.  
Барганда үч бутадай илгерилеп,  
Көрүндү үй шекилдүү таштан эшик.

\*\*\*

Мылтыгын Асан турду таянгансып,  
Байкастап эки жагын карангансып.  
Көрүнөт ал үңкүрдө жыйылган жүк,  
Тердеди кыргыз үйүн таап алгансып.

\*\*\*

Тобокел барайын деп Асан жүрдү.  
Үңкүрдүн эшигинен басып кирди.

Кап-кап ун канча түрлүү таңгактар бар,  
Салыгын качкан элдин эми билди.

\*\*\*

Аралап кармап көрдү бир далайды,  
Таап алды сүзмө-курут, сары майды.  
Көтөрүп изи менен кайра жүрүп,  
Алдына мингенсиди жорго тайды.

\*\*\*

Жолдоштор мына курут, мына сүзмө  
Ырыскы табылбайт деп үмүт үзбө.  
Кыргыздын даамын татты  
Кыргыздын даамын таттык ач болгондо,  
Жөрөлгө элдин жүзүн көрүүбүзгө.

\*\*\*

Деп булар азык-түлүк мол камдады,  
Бар күчүн баса турган жолго арнады.  
Чөптүү жол кай бир жерде адаштырып,  
Жайкалган жазык түздө тамандады.

\*\*\*

Тапсак деп жанын үрөйт кыргыз элди,  
Көрбөгөн мурда булар мындай жерди.  
Эки түн тынбай басып жолдо жүрүп,  
Жууктын чоң суусуна эми келди.

\*\*\*

Шар агып эки чети шукшурулат,  
Калдырттап аккан таштын үнү угулат.  
Жарыкта көчүү чалып көрөлүк деп,  
Жаш балдар бул чоң суудан коркуп турат.

\*\*\*

Таң атып күн да тийип көтөрүлдү,  
Билбеймин мындан аман өтөбүзбү.  
Чоң дайра тилсиз жоо деп айтуучу эле,  
Кош жолдош көрүшө албай кетебизби.

\*\*\*

Деп балдар бирин-бири кучакташты,  
Агызып көздөрүнөн буурчак жашты.  
Өбүшүп бет-оозунан кош-кош дешип,  
Кумсарып кызыл өңдөн каны качты.

\*\*\*

Билектен байлап алды куру менен,  
Бек кармап бири-бирин колу менен.

Жамалды ортосуна жетелешип,  
Киришти бул дайрага тобу менен.

\*\*\*

Бир кыйла кечип барды жетелешип,  
Токтотпой жыга коёт энтелетип.  
Аягын тийгизбестен улуп-жулуп,  
Топ бала бириндеди сууга кетип.

\*\*\*

Бир-бирден балдар кетти жан талашып,  
Оозунан суу кирген соң калган шашып.  
Тилсиз жоо улак сындуу чурулдатып,  
Шаштырып шарга кирди ала качып.

\*\*\*

Четинде чоң кара таш аккан суунун,  
Чебери табийгаттын кандай сонун.  
Асанды Жамал менен арта салып,  
Илинткен билегинен тасма курун.

\*\*\*

Асандын суудан чыкты ийин-башы,  
Энтигип эргип-эргип көзүн ачты.  
Караса калкый түшүп сууда жатат.  
Жамалдын жаагына өргөн калтар чачы.

\*\*\*

Умтулду чачты көздөй көрө сала,  
Жамалды алып чыкты Асан бала.  
Дем тартпай шалак этип жатып калды,  
Оозунан суу куюлуп кыз бечара.

\*\*\*

Шашылып Асан чечти жондо жүгүн,  
Таштады азык-түлүк мылтык-киймин.  
Каратып башын төмөн Жамал кыздын  
Жаткырды издейин деп жолдошторун.

\*\*\*

Жүгүрөт Асан тынбай сууну бойлоп,  
Жолдошсуз каламбы деп санаа ойлоп,  
Айырып жолдошуман кудайым ай,  
Буйругуң ушул беле жалгыз коймок.

\*\*\*

Деп айтып жашын төгүп Асан жүрдү,  
Шуулдап суук учурайт суунун түрү.  
Чет жаккы аралчадан чыгып калган,

Жылаңач бир адамды азыр көрдү

\*\*\*

Тайыздан ылдам кечип алды колдон,  
Тагдырдын бул кылганы кыйын болгон.  
Көтөрүп Карагулду шалактатып,  
Чыгарып кургак жерге алып койгон.

\*\*\*

Издеди Төлөш менен Күлүбекти,  
Ал экөөн тилсиз душман алып кетти.  
Табалбай эч дарегин түңүлгөн соң,  
Эндиреп эс-акылдан танып кетти.

\*\*\*

Бир кезде эсин жыйнап деди курбум,  
Билбеди канап жүргөн оозу-мурдун.  
Кеңгиреп басып келип жатып калды,  
Жанына сулап жаткан Карагулдун.

\*\*\*

Тиртилдеп Карагул да талып жатат,  
Оозунан суу куюлуп агып жатат.  
Эс алып Жамал байкуш баш көтөрүп,  
Жаратын сол колунун таңып жатат.

\*\*\*

Бул үчөө баш кошушту аман-эсен,  
Күлүбек, Төлөш экөө сууга кеткен.  
Ай талаа жашырынар далдаа жер жок,  
Түш оогон бешим маалы болгон экен.

\*\*\*

Беш бала үчөө калды экөө өлүп,  
Ыйлашат артын карап өпкөлөшүп.  
Тагдырдын кырсыгына чара барбы,  
Таянды боз адырга жетелешип.

## **АШУУДАГЫ АБЫШКА**

Мен байкуш жаш күнүмдөн малай болдум,  
Жокчулук жабышканы далай болду.  
Эрк бербей эзип келдиң залым заман,  
Энеден туулганы каным сордуң.

\*\*\*

Күлдүктан кутулбады курган башым,  
Кургабай көздөн акты кара жашым.

Кутурган дөбөт талайт кайда жүрсөм,  
Түбүндө мен жатамын коргул таштын.

\*\*\*

Алты атам өзүм өскөн жерде жүрсөм,  
Ак падыша, болуш талайт элде жүрсөм.  
Арсылдап иттер камайт коңул ташта,  
Ашуу жол аска бийик белде жүрсөм.

\*\*\*

Келди эле менин жашым алтымыш беш,  
Келипмин ашуу белде ажалга кез.  
Эки күн, эки түнчө болуп калды,  
Ачкадан тунаргансыйт бул курган кез.

\*\*\*

Деп сүйлөп жатат эле бир абышка,  
Үч бала келип калды ошол тушта.  
Арсылдап ар бир жерден топ-топ болуп,  
Алдынан көп ит чыкты кол салышка.

\*\*\*

Караса башка түрлүү иттин сүрү,  
Кишини жеп койчудай болот сүрү.  
Кыныгып киши этине көнгөн окшойт,  
Куралсыз киши өлгүдөй ошол күнү.

\*\*\*

Мылтыгын колуна алды Асан оңдоп,  
Иттерди атып калды топко болжоп.  
Карала ит каңк дей түшүп жыгылганда,  
Башкасы аны талап калды токтоп.

\*\*\*

Тарс эткен ал мылтыктын үнүн укту,  
Абышка коңул таштан ыргып чыкты.  
Көрүүгө дагы күнүм бар экен го,  
Балдарым жоготту деп бул кырсыкты.

\*\*\*

Абышка мүргүп кетет жыгылчудай,  
Кобурайт айткан сөзү угулчудай.  
Кордукту бул иттерден көргөн окшойт,  
Алик жок салам айтса сүйлөйт тынбай.

\*\*\*

Үч бала — ой абаке, аманбы дейт,  
Кулагы такыр укпай калганбы дейт.  
Көрсөтүп тула бою жараттарын,

Абышка тигил иттер талады дейт.

\*\*\*

Колу, буттун жарааты кеп иттер талап,  
Канаган кызыл ала тиштин изи.  
Балдарым көтөргүлө бул таңгакты,  
Басалбайм ачкалыктан кары киши.

\*\*\*

Жаталык суу боюна түшүп барып,  
Ичелик бул талкандан сууга чалып.  
Эс алып тамак ичип жай отуруп,  
Билербиз жайыбызды жөн сурашып.

\*\*\*

Абалап иттер турат кол салганы,  
Атууга мылтык алды Асан дагы.  
Кызарат эки көзү кутургандай,  
Кыркча бар болжогондо иттин саны.

\*\*\*

Шашылып Асан чечти жондо жүгүн,  
Таштады азык-түлүк, мылтык, киймин.  
Башын төмөн каратып Жамал кызды,  
Жаткызды да издеди жолдошторун.

\*\*\*

Камалып турган итти Асан атты,  
Мылтыктын үнү менен иттер качты.  
Таңгагын абышканын көтөрүшүп,  
Бул төртөө жолго түшүп төмөн басты.

\*\*\*

Суу бойлоп барды булар түзгө түшүп,  
Эс алып олтурушту тамак ичип.  
Жөнөшүп андан басып таң атканча,  
Жатышты бир булакка булар жетип.

\*\*\*

Жанында ал булактын кең сазы бар,  
Башында калкак кара арчасы бар.  
Алдына миң кой батып жата турган,  
Абалтан болгон экен улуу мазар.

\*\*\*

Абышка бул арчаны баян кылды,  
Айтууга оңтойлоду терең сырды.  
Балдарым угуп олтур жакшы байкап,  
Мен көрдүм далай жашап көп өмүрдү.



\*\*\*

Кыргызда баатыр Манас болгон экен,  
Элине болот темир коргон экен.  
Кытайдан эр Алмамбет шейит болуп,  
Аманат тиги жонго койгон экен.

\*\*\*

Эр Манас ушул жерге жаткан экен,  
Бул сөз жок анда чылгый таш бар экен.  
Куржунун алып барып Алмамбеттин,  
Маңдайкы кызыл зоого аскан экен.

\*\*\*

Коңурбай эр Манасты чапкан экен,  
Айбалта шилисине баткан экен.  
Жаралуу болсо дагы Алмамбет эр,  
Таштабай Манасты ал баккан экен.

\*\*\*

Дааратка суу табалбай турган кезде,  
Чалчыктын Манас көзүн ачкан экен.  
Бул арча чыккан экен мазар болуп,  
Шарылдап ушул булак аккан экен.

\*\*\*

Уксаңар өз жайымды атым Албан,  
Айлыбыз ушул жонду жердеп калган.  
Мүрзөсү Алмамбеттин жаныбызда,  
Таштар бар уйда, койдой оюп салган.  
Көтөргөн ошончолук чоң таштарды,  
Эр Манас айланайын кандай балбан.

\*\*\*

Бул белдин күн батышы Бедел ашуу,  
Ак-Өгүз жана бирөө дешет экен кайчы.  
Бул ашуу Бикиртиктин бели болот  
Ашкандын конушу ушул түнөп укатчу.

\*\*\*

Жолуктуң чырактарым азыгы жбж,  
Падыша элди кууду жазыгы жок:  
Алгыла бул талкандан үч-төрт күндүк,  
Баргыла эл четине кардыңар ток-

\*\*\*

Деп айтып Албан аке жолго кирди,  
Балдардын жакшылыгын а да билди.  
Баргыча ачка болбой ичкиле деп,

Аябай азыгынан арбын берди.

\*\*\*

Балдарга тосмочунун жайын айтты,  
Түн катып өтүп кетчү мойнок ташты.  
Батасын үч балага Албан берип,  
Кош-кош деп эки жакка ажырашты.

## СУУСУЗ ЧӨЛ

Карагул, Асан, Жамал келе жатты,  
Көрүштү Албан айткан мойнок ташты.  
Түн катып тосмочудан аман өтүп.  
Эки түн Бикиртиктин жолун басты.

\*\*\*

Жалаң таш какыраган чөптүү жер жок,  
Алыстан бак көрүнөт жакында эл жок.  
Көрүнгөн Үч-Турпандын шаары го деп,  
Дөбөдөн кеп салышат булар болжоп.

\*\*\*

Баябан балдар көрдү узак чөлдү,  
Басышып бир күн, бир түн суу көрбөдү.  
Куудурап тили кургап Жамал кыздын,  
Кубарып кансыз болуп нурлуу өңү.

\*\*\*

Арыктап алы кеткен эти калбай,  
Айыкпай жараттардан шишик жанбай.  
Карагул, Асан экөө алмак-салмак  
Көтөрүп келатышат суу табалбай.

\*\*\*

Бир тойсок тунук сууга талкан чалып,  
Жаш өмүр жазым болбой жазып тайып.  
Каранын калың элдин көрөр кезде,  
Калбады каруу-кубат эч кылайып.

\*\*\*

Деп балдар бирин-бири жалжал карайт,  
Шишиги Жамал кыздын качан тарайт.  
Тагдыры табийгаттын ушубу деп,  
Шылкыйып балдар түрлүү санаа санайт.

\*\*\*

Бул чөлдө адам жүрүп карга учпаган,

Ысыгы мээ кайнатып, тил кургаган.  
Лепилдеп жер бетинен ысык урат,  
Алсызга аба жүрүп жел урбаган.

\*\*\*

Жатышты чөлдө солуп күн баткыча,  
Дарман жок күндөгүдөй жол басышка.  
Көтөрүп Жамал кызды кадимкидей,  
Жол тартты илкий басып күн батышка.

\*\*\*

Салкындап эти муздап чыйралгансып,  
Бир аз күч беделине жыйналгансып.  
Кол-колдон тамшангансыйт талканынан,  
Жутууга шилекейи нымдангансыйт.

\*\*\*

Жамал да сөзгө келип бир аз сүйлөп,  
Басайын агайлар деп боюн күүлөйт.  
Асанга боору бурап көтөрткөнгө,  
Алсаң дейт мен басайын колдон сүйөп.

\*\*\*

Тынбастан жолдо жүрдү таң аткыча,  
Күн ысып кечегидей талыткыча.  
Арыкка кез келишти суу акпаган,  
Чөөттө суу болсо деп барып турса.

\*\*\*

Шуулдап топ көгүчкөн учуп келди,  
Күн ысып түшкө жакын болгон кези.  
Жаныбар суулуу жерге конорсуң деп,  
Асманда байкап турду көгүчкөндү.

\*\*\*

Төмөндөп көгүчкөндөр кайкып ойноп,  
Кайрылып конуп калды арык бойлоп.  
Карагул, Жамал экөөң тура тур деп,  
Жөнөдү Асан бала акыл ойлоп.

\*\*\*

Жеткенде көгүчкөндөр кетти учуп,  
Жүрүптүр чөөттөгү суудан ичип.  
Көргөндө бул чөөттү Асан бала,  
Сүйүндү бул арыкка ыргып түшүп.

\*\*\*

Бул суудан жатып ичип тоюп алды,  
Жүгүрүп жолдошторго жетип барды.

Көтөрүп Жамал кызды кайра жөнөп,  
Чаначка суудан куюп талкан чалды.

\*\*\*

Тер акты Жамал кыздан чалап ичип,  
Кеткендей муунуна чалап түшүп.  
Мончоктоп тула бойдон аккан терге,  
Чомулуп сулап жатты эси кетип.

\*\*\*

Шашкеден күн батканча жатты сулап,  
Балдар да эс алар деп көрүп турат.  
Чалаптан тамчылатып тамызганда,  
Кез-кезде кылк эттирип араң жутат.

\*\*\*

Кетели жүр, Карагул кызды көтөр,  
Салкында жатпайлы биз мында бекер.  
Элсиз жер кыз бечара жазым болсо,  
Ал кеткен экөөбүздөн айла кетер.

\*\*\*

Деп Асан эки бала жолго кирди,  
Жамалды алмак-салмак да көтөрдү.  
Таң атып чоң шашке болгон кезде,  
Туурадан төрт алачык айыл көрдү.

\*\*\*

Басууга дарман калбай олтурушкан,  
Эс алган эч белги жок Жамал кыздан.  
Тамызган чалапты да жутпай калды,  
Дем чыгат колтук согуп араң-араң.

\*\*\*

Ыйлады эки бала олтурушуп,  
Тердеди булар дагы чалап жутуп.  
Мээ кайнап ысык болот аба жүрбөй,  
Кандай жер күндүн көзү келген түшүп.

\*\*\*

Карагул илгери басып барайын мен  
Айылда адам барбы карайын мен.  
Өлсөк да баарыбызды көөмп коёр  
Уругун кыргыз элдин табайын мен.

\*\*\*

Деп айтып Асан кетти айыл жакка  
Карагул катуу ыйлап болду капа.  
Шашкеден кечке басып илкип-салкын,

Жолукту Асан барып аксакалга.

\*\*\*

Чоң ата эки жигит бир кыз элек,  
Улуту Ысык-Көлдүн кыргыз элек.  
Кыскасы өлүм алды үч балабыз  
Болбой биздей бала сизге керек.

\*\*\*

Деп айтып Асан бала сулап калды,  
Аксакал бир эшегин минип алды.  
Жорго эшек жолду арбытып катуу жүрүп,  
Карагул, Жамалдарга жетип барды.

\*\*\*

Жамалды Карагулга өңөр деди,  
Экөөнө жорго эшекти жеке берди.  
Түн кирип эл жатарга жакын кезде  
Аксакал балдарды алып үйгө келди.

\*\*\*

Беш күнү дарылады кыз байкушту,  
Дарысы аксакалдын кандай күчтүү.  
Жамалдын кадимкидей түзү оңолуп,  
Айыгып жараттардын карты түштү.

\*\*\*

Балдарым мен да көлдөн качып келдим  
Ашуусун Бикириктин ашып келдим.  
Тургамын Аксы жакка кетейин деп  
Баарысы ошо жакта биздин элдин.

\*\*\*

Уксаңар менин атым Мусакелди  
Табасың Үч-Турпандан кыргыз элди.  
Жашсыңар кор болбойсуң балдарым деп  
Жамалга минип кет деп бир тай берди.

\*\*\*

Мылтыгын Асан берген аксакалга  
Балдарды жакшы баккан аксакалга.  
Батасын аксакалдын балдар алып  
Жамалды мингизишти кашка тайга.

## **АЛА-САЙДА**

Тыңчыгып балдар жаткан беш күн өргүп,  
Алыстан Үч-Турпандын шаарын көрдү.

Какшаалдын чоң суусунан аман өтүп  
Келишти Ала-Сайга кечке жүрүп.

\*\*\*

Ала-Сай шаар эмес кыштак мала  
Жеттик деп балдар келди калың элге.  
Бири сарт, бири кыргыз каралашкан  
Көчөсүз топ-топ үйлөр тегеректе.

\*\*\*

Үч бала тай жетелеп келди чубап  
Алакун жол боюнда карап турат.  
Саламга салам айтып алик албай  
Каяктан келдиңер деп собол сурайт.

\*\*\*

Биз келдик Ысык-Көлдөн жаңы ашып  
Чыкканбыз эл артынан жөө басып.  
Колунан Мишка деген бай орустун  
Өлөрдө жөнөгөнбүз түндө качып.

\*\*\*

Улуту кыргыз элбиз Караколдон  
Көп кордук көрүп келдик баскан жолдон.  
Үчөөбүз бир тууганбыз бир энеден  
Турсак дейм бала болуп макул болсоң.

\*\*\*

Муну айтып түшүндүрдү сөзүн бүтүп  
Турушту Алакундун жообун күтүп.  
Жүрүңла балдарым деп биздин үйгө  
Баштады Алакун сарт жолго түшүп.

\*\*\*

Барышты Алакундун сарайына  
Табылды жакшы адам деп таалайыма.  
Табылбайбы бул балдарга урук тууган  
Жолукту качкан элдин далайына.

\*\*\*

Алакун ачык сөздүү дардаңдаган  
Апыртып өзүн мактап барбаңдаган.  
Чүңкул көз, кара сакал, келте мурун  
Кеп салса жер калбаптыр ал барбаган.

\*\*\*

Атасып жүрө берди Алакунда  
Алакун болуп калды үч уулдуу.  
Жамалды Обдан кызым Жумакан деп

Жатыктап өз тилине атын бурду.

\*\*\*

Аксыда Иминакун бай бар деди  
Силерге эң бир жакшы жай бар деди.  
Кара утар Кашкар, Күчөр арасына  
Киреге барып турчу мал бар деди.

\*\*\*

Бир күнү Иминакун өзү келди  
Жакшы адам жатык сөздүү балдар көрдү.  
Бир жылга төө жетелеп беришсин деп  
Асанды, Карагулду ага берди.

\*\*\*

Аксыга балдар кетти малай болуп  
Келбеди бир жыл өтүп далай болуп.  
Жамалдын сагынгандан уйку көрбөй,  
Ак жүзү чөптөй болгон кызылы оңуп.

## ТУМЧУКТУМ

Какшаалдын улуу суусу кирген ташып  
Калгандан агындылар кубалашып,  
Көрүп чет жакасын байкай коюп  
Көчүрөт жардын башын толкун ашып.  
Капасын дарыяга айтуучудай,  
Камсыгып Жамал келди жакын басып.  
Шарына үнүн кошуп жаш агызып.  
Олтурду муңун айтып чачын жазып.

\*\*\*

Ардактап ата ордуна кармаганым  
Абийирсиз айбан экен ал бир залым.  
Апам жок чоло боло калганымда  
Кантейин албарстыча арбаганын.  
Коркутуп айтып салам сен качсаң деп  
Колумду кычырата кармаганын.  
Атама айтып койсом өлтүргүдөй  
Аргасыз жүрө берем барбы амалым.

\*\*\*

Көккө учуп жерге кирип кетсең дагы  
Куткарбайм колумда дейт бар танабың.  
Чымчылап уруп согуп айткан сөзүн  
Уккуча чыкса деймин чымын жаным.  
Балам деп эл көзүнчө айтып коёт  
Болобу мындай иши мусулмандын.

Көгөрдүң союл тийбей тоодон учпай  
Кабырга кары жилик кара саным.

\*\*\*

Кай бирде ачууланып сөгөт кордоп  
Тили ачуу жүзү кара көзү чоркок.  
Өчөшүп күн түн дебей айдаганда  
Өлсөм да иштей берем жанды зордоп.  
Атаке балдарыңыз келер десем  
Асаның калабы дейт сени коргоп.  
Амалсыз кеч киргизип таңды атырам  
Айбанга алыстатып убак болжоп.

\*\*\*

Энемден эмне үчүн мен туулдум  
Эзелтен зарын тарттым кайгы муңдун.  
Арманда шор арылбай бул башымдан  
Агызып кара жашка бет жуулдуң.  
Жан чыдап жүрөт экен өлбөгөн соң  
Жаныңдан кайып-болсо сүйгөн күрбүң.  
Жат элге жалгыз башты кор кылганча  
Жем болсом жайынына ошол суунун.

\*\*\*

Асырап ата энемди баккан Асан  
Ажалда жатканымда тапкан Асан.  
Алыска жанды коргоп ала качып  
Азапты Жамал үчүн тарткан Асан.  
Ажырап малайлыкка кетеринде  
Аташып анты шертин айткан Асан.  
Алты айда келем деген али да жок  
Алакун жоготконбу алда качан.  
Уу болду ичкен ашым сагынгандан  
Убара көргөн күнүм бул азаптан.

\*\*\*

Куш болдум торго түшкөн томулгада  
Кусадан аптап уруп гүлүм солду.  
Колунда Алакундун тумчукканча  
Учайын бүгүн үзүп бутта боомду.  
Кызым деп өзү айтса да ою башка  
Урматтап кантип чыдайын мен ошону.  
Саламат сапарыңдан келип калсаң  
Сарттардан тартып алгын ак кушуңду.

\*\*\*

Тумчуктум жат душманда жакын жүрбөй  
Жан тынчыбайт бул дарыяга чомуп кирбей.  
Жамалын эстемекчи тирүү болсо



Жалынын кантип жүрсүн бир өчүрбөй.  
Өмүрүм бул кордукка чыдабады  
Өчөйүн тоо башынан баткан күндөй.  
Арманда тирүүлүктүн кереги жок  
Ардагым сени менен өмүр сүрбөй.

\*\*\*

Майрамкан баламсың дейт өз энемдей  
Маа таң жок медеткерим өзүң келбей.  
Кош жаным бул дүйнөдөн кеткениңе  
Кордугун Алакундун күндө көрбөй.  
Үзөйүн жаш өмүрдүн кызыл гүлүн  
Үшкүрүп кара жашты төкпөй селдей,  
Табыштуу улуу дарыя ала кетсин  
Таалайсыз жандан кечкен кызды мендей.  
Көз жумду жар башына колун сүнүп  
Көңүлү кылт дей түшүп боюн бербей.

\*\*\*

Жумганда элестеди Асан көзгө  
Өлөмбү душман айткан кордук сөзгө.  
Баанектеп Асан келбей калат десем  
Бар беле мээербаны менден өзгө.  
Кокустан аман эсен келип калса,  
Умсунуп калар бекен ою бөксө.  
Жамалың дайыны чыкпай жоголду деп  
Жадыгер азыткы сарт жашын төксө.  
Күүлөнбөй бул шайтандын туусун жыгып  
Күтөйүн күйсөм дагы кызыл өрткө.

## КЫТАЙ СУРАГЫ

Үч-Турпан эски шаар болгон мекен  
Аралаш ар уруу эл толгон экен.  
Үч катар калың сепил чоң жаамында  
Балбылдап банус\* жагып койгон экен.

\*\*\*

Кеч убак жылдыз чыгар мезгил болгон  
Адамдар келип жатат оңдон солдон.  
Короонун төр жагында бир топ адам  
Көк, кызыл көшөгөсүн тартып койгон.

\*\*\*

Кытай, сарт, кыргыз, дунган көп адам бар  
Кыймылсыз олтурушкан далай жандар.  
Алдында кызыл жапкан чоң үстөл бар  
Олтурат сурак кылып улуу амбал\*.

\*\*\*

Көзүндө сур таш айнек, колдо калем,  
Кара сур чаар сымак эңчер адам.  
Жазаанын аспаптары шалы чынжыр  
Үч кырлуу балак зоолу жыйып салган.

\*\*\*

Колуңда шалпаң кулак, белде канжар  
Көк кийим ичкиси кең, тышкысы бар.  
Короонун ар жеринде карап турат  
Чодойгон туш-туш жерде даргалар бар.

\*\*\*

Чөк түшкөн бир адам бар өзү карган  
Чач сакал төрт элидей өсүп калган.  
Кадалуу эки колу бутта кишен  
Карала бети башы жуулбаган.

\*\*\*

Бирөөнүн моюнунда темир чынжыр  
Көк ташка бир жак учу байлалуу түр.  
Бир аял, бир эркекти аркы-терки  
Тескери кара эшекке мингизиптир.

\*\*\*

Бир бала моюнунда шалы\* салган  
Шалысы каалгадай тактайлардан.  
Тактайдын калыңдыгы төрт элидей  
Көтөрүп байкуш бала катып барган.

\*\*\*

Бирөөнү сурап жатат амбал байкап  
Кез-кезде мурдун чүйрөт башын чайкап.  
Жоопкер жерди тиктеп чөгө түшүп  
Суракта оюндагы сөзүн айтат.

\*\*\*

«Таа» — деди бир убакта амал туруп  
Көмөрө эки кытай басты жыгып.  
Үч кырлуу балак менен шакылдатып  
Санына санап беш жүз балак уруп.

\*\*\*

Энтикти кытайлар да алы куруп  
Даарын деп жаңкы бала жаткан улуп.  
Жөрмөлөп жылып барып жатып калды  
Жарааттан баса албады өөдө туруп.

\*\*\*

Аңгыча Алакунду кудай урду  
Амбалга арзым бар деп кагаз сунду.  
Асанда качып кетер мүмкүндүк жок  
Колунан Керимакун кармап турду.

\*\*\*

Окуду амбал алып жазган катты  
Чөкө түшүп Алакун да сөзүн айтты.  
Үч жамбы булду жеген ким экен деп  
Доргосу ал амбалдын бери басты.

\*\*\*

Мына деп Керимакун жетекелди,  
Жүр-жүр деп шашкан дорго жетеледи.  
Жаш бала кыргыз экен бечара деп  
Турганда коркпой сүйлө үкө деди.

\*\*\*

Олтурду чөкө түшүп Асан барып  
Үч жамбы зарп кылдым дейт алты ай багып.  
Үч адам күндө ичкен ашын  
Кагазга амбал жазды мулга чагып.

\*\*\*

Эсептеп туура деди үч жамбыга  
Асанга кезек келди сөз айтууга.  
Амбалдын кулагына шыбырады  
Жашында Ашым деген бир шаңыя\*.

\*\*\*

Үч жамбы булун жедиң Алакундун  
Үч адам алты-жети ай анда турдуң.  
Жериңден качып келген орус эли  
Жообун бер Алакундан жеген булуң

\*\*\*

Дегенде Асан айтты: улук амбал  
Уксаңыз айта турган кеп сөзүм бар.  
Ысламга малай кылып бизди саткан,  
Алакун, Керимакун биздин байлар.

\*\*\*

Бар экен кошчулукта Иминакун  
Төөсү кире тарткан жүзгө жакын.  
Карагул иним менен ошол байга  
Он беш төө жетелеп кире\* тарттым.

\*\*\*

Биз кеттик карындашым мында калды  
Күң болуп казан асып суусун алды.  
Ысламда кире тартып жүрсөм дагы  
Бергемин Алакунга булду, малды.

\*\*\*

Биз бардык Аксы, Күчөр шаарларга  
Нарылап андан өтүп Кара шаарга  
Кытайдын бир жоргосу жаталактап  
Жатыптыр бутун серппей өлөр алда.

\*\*\*

Бар эле менин бир жың апийимим  
Кытайга жоргосу үчүн аны бердим.  
Жоргонун эмин кылып айыктырып  
Кардарга бир жүз сээрге\* сатпай келдим.

\*\*\*

Ысламга бизди саткан өз балам деп,  
Ар качан балдарыма көз салам деп.  
Текшерген улук амбал акыйкаттап,  
Жамбы эмес бул Алакун кыз алам дейт.

\*\*\*

Ой бала кечке сүйлөп эбирейсиң  
Улукту текшергин деп келжирейсиң.  
Берем деп үч жамбыны мойнуңа алган  
Таяк жеп өлөрүңдү сен билбейсиң.

\*\*\*

Айткамын бая күнү жарашкын деп  
Тил албай тамтаңдайсың жарамсыз кеп.  
Качкындын чыр-чатагын бүтүрүүгө  
Силерге мени койгон шаңыя бек.

\*\*\*

Далай кыз тентип кетти аш табалбай  
Сен дагы жүрүүчү элең жан багалбай.  
Бер десе бир кызды аяп Алакундан  
Турасың үч жамбыны жайлай албай.

\*\*\*

Болупсуң сен шаңыя Желден байым  
Уккамын көп адамдан сенин жайын.  
Акыйкат улуктардын улуу жолу  
Кедейдин угуу керек алы-зарын.

\*\*\*

Белгилүү бай-манаптын колдошкону

Кедейди баса көктөп кордошкону.  
Ар сөздүн чын төгүнүн билүү үчүн  
Керек го бирге жүргөн жолдоштору.

\*\*\*

Андыктан улук алды темир талкуу  
Күбөлөр көргөн билген сөзүн айтуу.  
Агынан бир залымге жыгылганча  
Адамдык намыс үчүн азап тартуу.

\*\*\*

Токто деп тилмеч болду Мамбет  
Дуңчу Жиндесе түз сүйлөбөй сөздү бурчу.  
Артыкбаш кыжырланар сөз айтканда  
Оркойгон одоно кепти амбал үкту.

\*\*\*

Чаңырып катуу сүйлөп ичи күйүп  
Кирпигин бат-бат ирмеп кабак түйүп.  
Күбөсү ким-ким экен сурагын деп  
Каламын колуна алды кагаз чийип.

\*\*\*

Сурады Мамбет Дуңчу күбөң ким деп?  
Исламга төөчү экениң кимдер билет?  
Жоргонун түзү кандай качан бердиң?  
Бул кезде ошол жорго кимде жүрөт?

\*\*\*

Бир күбөм Иминакун кербен башы  
Баякун, Жаасынакун, Касым бакшы.  
Карагер Алакунга берген жоргом  
Семиртип багып турат Маамыт атчы.

\*\*\*

Кыргыздан дагы күбөм Ыбырайым  
Ушулар жакшы билет менин жайым.  
Алакун зордук кылып кармап турат  
Аргымак жол жорголуу кашка тайым.

\*\*\*

Качкындын алып бердим кемер курун  
Нак күмүш бир жамбы дейт анын булун.  
Желденбей Алакунга жуучу болгон  
Сөөктөш кызды берип деген мурун.

\*\*\*

Жок дедим Желдеңбайдын тилин албай  
Кыз берип Алакунду күйөө кылбай

Алууга ошол кызды менден эптеп  
Үч жамбы акы доолайт жаны тынбай.

\*\*\*

Бул сөздү төкпөй-чачпай амбал укту  
Туурадан Ашым Шаңыя сүйлөп чыкты.  
Кытайча сөзүн угуп түшүнгөндөр  
Кейишип бир-бирине көзүн кысты.

\*\*\*

Ашымды кудай урду калыс турбай  
Амбалды көз көрүнөө Ашым бузду.  
Жүрөгүн майтарбаса болбойт деди  
Каалайт го бул баланы урдурдушту.

\*\*\*

Дегендей элде болду күбүр-шыбыр  
Паракор залымдердин кылыгы бул.  
Жалаа жаап Жамалды алсам Асандан деп  
Жан-тени Алакундун ымыр-чымыр.

\*\*\*

Калың эл карап турду болуша албай  
Машташкан бай менен бий жаны калбай.  
Каргады Асан жалгыз карап турду  
Жалгызга жардам бол деп жаппар кудай.

\*\*\*

Ашымга Желдеңбай да көзүн кысты  
Амбалдын каны качып түзүн бузду.  
Кыясын шаңыялардын байкаган соң  
Алардын көөнүн улап сөз угузду.

\*\*\*

Алдымда айбыкпастан катуу сүйлөйт  
Адепсиз эл кербегөн кандай чантуу\*.  
Аа-дарын ырас-ырас айтканыңыз  
Ошондой осол болот биздин кыргыз.  
Байларга, улуктарга кайра айтпай  
Карзынан керек эле тез кутулуш.

\*\*\*

Өзүң бил улук амбал не кылсаңыз  
Айтканы бул баланын бир жетим кыз.  
Алакун үч жамбысын кечер эле  
Бул бала кызды берсе эч чатаксыз.

\*\*\*

Алакун башын ийкеп Желдеңбайга

Шаңыям ошол сөздү туура айттыңыз.  
Амбалдын «таа»дегенсип үнү чыкты  
Асанга эки-үч кытай асылышты.  
Түрүшүп кара санын жылаңачтап  
Тынбастан балак менен жүз урушту.

\*\*\*

Унчукпай Асан жатты узунунан  
Написи Желдеңбайдын бузугунан.  
Кытайлар ырайымсыз чапкан кезде  
Чымырап суу чыккансыйт чучугунан.

\*\*\*

Даарындан жалбаруучу башка киши  
Асандын бул жатканы эрдин иши.  
Өчөшүп унчукпаган көктүгүнө  
Ур деди майтарылсын жүрөк мизи.

\*\*\*

Дагы урду жаал кытай күнөөсү жок  
Бул сапар солк этпеди бүтүн коркуп.  
Чаңырып амбал дагы кол шилтеди,  
Башкасы дагы чапты жүзгө болжоп.

\*\*\*

Силкинди Асан бала күчү толуп  
Куланды баскан кытай тоголонуп.  
Кармаган эки колун бир кытайды  
Катмардай көмөлөттү жыга коюп.

\*\*\*

Улуктун эки болбойт жарлык кеби  
Адамга убал барбы айтчы деги.  
Үч сапар өкүм кылдың кайта-кайта  
Амбалдын менде барбы башта кеги.

\*\*\*

Калың эл зээни кейип түрдү көрүп  
Үч кыргыз ыйлап ийди жашын төгүп.  
Тигилер эмне үчүн ыйлашат деп  
Кытайча мадикибин деди сөгүп.

\*\*\*

Көп урдуң улук амбал бул баланы  
Алакун буга кылган жок жалааны.  
Биз дагы Аласайда отурабыз,  
Асанжан эч бир жанга жок залалы.

\*\*\*

Карачы жамандардын боорукерин  
Кишини амбал бекер урбайт тегин.  
Тентекке куру бекер болушам деп  
Шордуулар бөөдөсүнөн таяк жеген.

\*\*\*

Кеткиле мында турбай кудай урган  
Силерди бул жаамынга ким чакырган.  
Карачы кедейлердин акмактыгын  
Амбалдан уялышпайт сөз айтуудан.

\*\*\*

Мер болом шаңыясы качкан элдин  
Улукта жумушум бар араң келдим.  
Кеткиле акмактар деп кубалады  
Бул жерде жумушуңар жок силердин.

\*\*\*

Көтөрүп бир жак санын жер таянып  
Көңүлү бузулгансып туталанып.  
Теңдиксиз куу заманга кез болдум деп  
Жаш бала тура калды ызаланып.

\*\*\*

Кытайлар колдон алып тургузбады  
Асандын жараланды оң жак саны.  
Кармабай коё бергин деген өңдүү  
Баш чайкап кол шилтеди чоң амбалы.

\*\*\*

Улуксуп урдуң мени даарын амбал  
Убалга карабаган кай бир жандар.  
Бир койду топтуу бөрү талап жатса  
Ал койдо амал барбы аман калар.

\*\*\*

Ууру эмес, канкор эмес мен бир малай  
Ак иштеп тузун таттым байдын далай.  
Жаш кызды токолдукка аламын деп  
Жалаа жаап жабырлады шаңыя бай.

\*\*\*

Күбөм бар сарт, кыргыздан толуп жатат  
Чакырып сөзүн уксаң бир-бир баштан.  
Улуксуз алдыңыз тар, аркаңыз кең  
Ушул сөз менин арзым сизге айткан.

\*\*\*

Деп Асан мөөнөт сурап кылды тилек



Асандын ак экенин баары эл билет.  
Жун-жундан\* алып келип жаратын жууп  
Жумшак сөз амбал айтты күлүмсүрөп.

Барып тур беш күнгө мөөнөт бердим  
Качан мен чакырганда мында келгин.  
Эгерде шаңыялар жараштырса  
Тилин ал ортодогу калыс элдин.

\*\*\*

Деп амбал уруксатты бергенинде  
Жүрөгү көтөрүлдү Асан эрдин.

### ПАРАКОРЛОР ЧОГУЛДУ

Алакун меймандарга тамак берди  
Меймандар маштуу күрүч тамак жеди.  
Жыйнашып дасторконду кол жууган соң  
Куш келдиң шаңыяларым кулдук деди.

\*\*\*

Айтайын бир аз кеңеш улуктарым  
Аянбайм мен силерден колдо барын.  
Аз калды болжоп берген мөөнөт күнү  
Алдына биз барууга чоң амбалдын.

\*\*\*

Асандын күбөсүнүн баары келсе  
Чындыгын болгон иштин айтып берсе.  
Үч жамбы доолаганым жалган чыгып  
Сойбосун мени амбал каары келсе.

\*\*\*

Бул ишке кандай акыл табасыңар  
Ал күнү дагы силер барасыңар.  
Бир жамбы азыр берем колуңарга  
Чоокенди алып берсең жарадыңар.

\*\*\*

Дегенде Ашым шаңыя күлүңдөдү  
Ашпосто конок кылдың бүгүн деди.  
Бар болсо бир жамбы бул жаныңызда  
Барабыз Сулуяга жүрүң деди.

\*\*\*

Беребиз он беш сээрди Сулуяга  
Жана да сүйлөшөлүк биз даага.  
Асанды бүгүн түнү каматалык

Жашыруун адам билбес бекен жайга.

\*\*\*

Жан көрбөй жата берсин чыйрак бала  
Качты деп билгизип кой чоң амбалга.  
Жакында Чоокениңди никелейбиз  
Дааяга он зээр күмүш бергин жана.

\*\*\*

Кайда экенин билесиңби ал баланы,  
Алпаргын караңгыда бир доргону.  
Ууру деп каматалы Сулуяга  
Аны издеп таап алар адам барбы.

\*\*\*

Деп Ашым Желдеңбайга кандай деди  
Жок болду Желдеңбайдын ашык кеби.  
Макулмун Ашым шаңыя сиздин сөзгө  
Алакун кызды аласыз акыр деги.

\*\*\*

Мен билем бала жатат бир кыргызда  
Ээсинин ошол үйдүн эч туйгузба.  
Качкынга эң кадырлуу кары киши  
Чыр салат Абдыракман билип калса.

\*\*\*

Качкындын карыясы Абдыракман  
Кедейге эң боорукер жаман адам.  
Дайынсыз агалары жок болгон соң  
Не кылат тийбегенде кыз бечараң.

\*\*\*

Кулдук деп Алакундун көөнү тойду  
Ашымга алтымыш сээр санап койду.  
Асанды бүгүн түнү каматууга  
Булардын бул кеңеши макул болду.

\*\*\*

Жетиген мекен кылган чайкананы  
Залимдер Жетигенди байкабады.  
Жездеси Абдыракман Жетигендин  
Билүүчү анда экенин Асан жанды.

\*\*\*

Жетиген өзү кедей качкын элден  
Бул дагы Караколдон качып келген.  
Жалданып Жалазага малай болуп  
Асанга нечен жолу тамак берген.

\*\*\*

Ойлodu жездесине барайын деп  
Асанга бул кабарды салайын деп.  
Залимдин тузагына илиндирбей  
Асанды аман алып калайын деп.

\*\*\*

Кеч кирип күн батарга жакын калды  
Кетүүгө Жетигенде эрдик барбы.  
Суранып кожоюнга кирейин деп  
Жүгүрүп Жалазага жетип барды.

\*\*\*

Жалаза кожоюну дунган эле  
Жоргосу бир мелдеште уткан эле.  
Жетеле Жетигеним жоргону деп  
Суроосун Жетигендин укпады эми.

\*\*\*

Жетиген бошоно албай калды жатып  
Күчөргө дуңган бармак нашаа сатып.  
Ээрчитип Жетигенди алып кетти  
Асандын калды бекен шору катып.

## **БАК ИЧИНДЕ**

Ойлodu Жамал бакка барайын деп  
Бакчанын жемиштерин карайын деп.  
Сагындым Асан менен Карагулду,  
Бук жазып ээн ыйлап алайын деп.

\*\*\*

Калың бак өрүк, алма, жийде, жүзүм,  
Эзилип бышып турат жемиш бүтүн.  
Алакун, Керимакун, Желдеңбайлар  
Саялап олтурушкан бактын ичин.

\*\*\*

Буларды Жамал көрдү тыштан туруп  
Олтурган Жамал үчүн дүкөн куруп.  
Шек алып жакын жерде калың бакка  
Жашынып Жамал турду сөзүн угуп.

\*\*\*

Алакун сүйлөп жатат жанын үрөп  
Агайын караганда бир кылдым тилек.  
Ак-Сайга төркүнүнө жиберейин

Аяшың билип калса ичи күйөт.

\*\*\*

Төркүнү төмөн Аксы кара бакта  
Аялды жиберейин тилимди алса.  
Уулуңду Керимакун кошуп бергин,  
Шек албайт сенин балаң бирге барса.

\*\*\*

Аксыны базарлап кел шашпай дейли,  
Майрамкан ак көңүл жумшак пейли.  
Балаңдын минер атын мен берейин  
Асандын тайкашкасын алсын мейли.

\*\*\*

Жамалга той кылалык ал кеткен соң  
Бир үйдү азыртадан алып койсом.  
Майрамкан кийин көрүп күнөөлөсө  
Чатагын шаңыяларым басып койсоң.

\*\*\*

Кеңешим кандай менин Керимакун  
Бир тууган иним сенсиң жатындашым.  
Шаңыям Желдеңбай бек сиз не дейсиң?  
Кеңешим менин ушул деди Акун.

\*\*\*

Мен болсом бул акылды табалбаймын  
Жумшасаң кылар иштен аянбаймын.  
Майрамкан билип калса чатак салат,  
Чырына ал жеңемдин мен калбаймын.

\*\*\*

Желдеңбай Алакунду коркпо деди,  
Байбичең бул кеңеште барбы деди.  
Асанды үч ай болду каматканы,  
Жамалдын тоюн кылар убак жетти.

\*\*\*

Кызды мен кандай болсо көндүрөмүн  
Качкандын бардык ишин мен билемин.  
Бул ишти Абдыракман билип калса  
Билесиң амал менен өлтүрөрүн.

\*\*\*

Кетиргин Майрамканды алдап-соолап  
Калбасын Абдыракман мени жоолап.  
Майрамкан кетер замат кабар кылгын  
Билгизбей той кылалык бир азыноолак.

\*\*\*

Деп булар ар кимиси оюн айтты,  
Кош дешип бактан чыгып үйгө кайтты.  
Асандын кайда кеткен дайнын билбей  
Жүрчү эле Жамал баарын угуп жатты.

\*\*\*

Үч айдан ашык болгон адашканы,  
Эми укту далай болгон каматканы.  
Мен үчүн мээнет тартып жүргөн тура  
Бар бекен паанайымдын чымын жаны.

\*\*\*

Курусун аял деген карааны жок  
Жүрчү элем Асан барда көңүлүм ток.  
Ойлогон тилегиме жетпей калып  
Күйөмбү жалын өчкөн карарган чок.

\*\*\*

Эне-ата, бир туугандан жалгыз калдым,  
Ажалдан Асан аман алып калдың.  
Өмүрлүк кубатымдан куюктуруп  
Залимдер кандай торго мени салдың.

\*\*\*

Дегенде сурмалуу көз булак болду,  
Этеги чөмөлөктөп жашка толду.  
Тунарып жер көрүнбөй эси оогондон  
Кулачтап жатып калды эки колду.

\*\*\*

Жайылды кара чачы тал-тал болуп,  
Жамалдын алы калбай жатты солуп.  
Дүмүрчөк куу жыгачты жаздык кылып  
Жатканын билбей калды башын коюп.

\*\*\*

Бир кезде башын жөлөп Жумакан дейт  
Эртеден эси ооган кыз аны билбейт.  
Не болгон жаным балам укпады деп  
Майрамкан тургуза албай ыйлап жүрөт.

\*\*\*

Кочуштап арыктан суу алып жетти  
Салаадан суу тамчылап агып кетти.  
Жүгүрүп калган сууну алып келип  
Бетине жаткан кыздын сууну септи.

\*\*\*

Сепкенде селт дей түшүп, ачты көзүн  
Үшкүрүп жыйнап алды акыл-эсин.  
Жоолугун колуна алып сүртүп турду  
Кагаздай ийи майда аппак бетиң.

\*\*\*

Ой кызым, жаным кызым, Жумаканым,  
Не болду бак ичинде сенин алың?  
Кашымда чырак болгон аппак кызым,  
Сөзүңдү айтчы мага ширин жаным?

\*\*\*

Асанды сагындыңбы кечикти деп,  
Аз күндө аман болсо жетип келет.  
Алакун али күнү айтты эле го,  
Атчыдан амандыгын эшиттим деп.

\*\*\*

Кашкардан Карагул да келип калар,  
Кашында эркелетер мен апаң бар.  
Эмне бак ичинде сулап жаттың  
Сөзүңдү айтчы балам не капаң бар?

\*\*\*

Капа жок менде такыр жаным апа  
Эртеден барып келдим чоң суу жакка.  
Жемиштен жейин деп азыр келсем  
Жүрүптүр кары кемпир бул бакчада.

\*\*\*

Кимсиң деп айтайын деп бери бастым,  
Тап берди канжар менен кайра качтым.  
Калыпмын эсим ооп ушул жерде  
Бетиме суу септиңиз көзүмдү ачтым.

\*\*\*

Баралык эртең апа шаар жакка  
Сиз барда менде болбойт эч бир капа.  
Дадамдын атын сурап минип алып  
Шаарды бир көрсөтсөң жаным апа.

\*\*\*

Сизге айтпай кимге айтамын абалымды  
Көрбөдүм өгөйгө окшоп залалыңды.  
Колуңа бала болуп туз татканы  
Билесиң менин арам адалымды.

\*\*\*

Кызыңдай кылбааттадың мени сен да  
Энемден кем көрбөйм сени мен да.  
Экөөбүз өздөн жакын бир жүргөндү  
Өгөйдөй эмес дешет көргөн эл да.

\*\*\*

Деген сөз Майрамканга майдай тийди,  
Ал дагы Жумаканды беттен сүйдү.  
Жамалдын жаккан экен ак кызматы  
Жалынып үйгө жүр деп алып жүрдү.

\*\*\*

Жакшынын кайда болсо жаттыгы жок,  
Жаркылдап эрке болот Жамалга окшоп.  
Жат жерде жаман киши жан багалбайт  
Сүйлөсө одураңдап сөзү чоркок.

\*\*\*

Айыбы Майрамкандын туубаганы  
Түүсү да колдо бала турбаганы.  
Кырк бирге жашы жеткен ушул кезде  
Кашында караан кылган Жумаканы.

\*\*\*

Алакун ат токуп бер бизге бүгүн  
Жумакан жалгыз балам айым-күнүм.  
Шаарга биз барабыз тамашалап  
Шаар ичин Жумаканым эч көрбөгөн.

\*\*\*

Эй каным кеңешиме кулагың сал  
А көрө атаңкына төркүлөп бар.  
Эриксең атты минип тамашалап  
Жаныңа Турдуакунду ээрчитип ал.

\*\*\*

Барып кел жентек кылып дадаңызга  
Учурап көрүшүп кел анаңызга.  
Базарлап Аксы шаарын көрүп келгин,  
Биз мында оокат кылып жатабыз да.

\*\*\*

Алакун кандай кебиң адам уккуз  
Барамбы сени таштап өзүм жалгыз.  
Баарыбыз маакага\* түшүп алып  
Жумакан сиз үчөөбүз бир барабыз.

\*\*\*

Асанга мааканы айдатабыз

Күз болду дыйкандыкты жайлашабыз.  
Ата-эне туугандар алып барып  
Кызымдын чач-саамайын майлатабыз.

\*\*\*

Куп каным жок дебеймин сөзүңүздү  
Жоргого мингизейин өзүңүздү.  
Сарайга атыңызды байлап коюп,  
Ойнотуп алып келгин кызыңызды.

## САРАЙДАГЫ СЫР

Ат, эшек толуп кеткен чоң сарайга  
Бош-бош деп эл шыкалган мал базарга.  
Майрамкан Жумаканын учкаштырып  
Келиптир жорго минип бул базарга.

\*\*\*

Жанында ал базардын жалпак боз там  
Эшиги мал базарды түз караган.  
Кара көз сары чийкил сулуу келин,  
Көк көйнөк, кара кемсел ак жоолукчан.

\*\*\*

Келди да түшөсүзбү каным — деди,  
Сарайчы мен боломун жаным — деди.  
Сарайга атыңызды байласаңыз  
Бир теңге биз алуучу алым деди.

\*\*\*

Куп мейли жалгыз байлаң бул жоргону  
Чечелик куржун-кече ат дорбону\*.  
Таштасак үйүңүзгө камчы, куржун  
Турабы, же адам көп жоголобу?

\*\*\*

Жоголбойт эч бир нерсе бул сарайдан  
Болгону далай далай болду биз сарайбан\*.  
Бериңиз камчы, куржун нерселерди  
Билебиз сарай ишин бир далайдан.

\*\*\*

Мынаңыз куржунду үйгө илесизби  
Жеңеке Абдыракманды билесизби?  
«Качкын» — дейт Көлдөн келген өзү кыргыз  
Билсеңиз ачар элең мүдөөбүздү.

\*\*\*



Ак келин күлдү дагы, кайдан келдиң  
Кызындай сен окшойсуң кыргыз элдин.  
Эмнең Абдыракман жайыңды айтчы  
Табайын сүйүнчүсүн азыр бергин.

\*\*\*

Жеңеке сүйүнчүңө ат берейин  
Аз келсе ага кошуп баш берейин.  
Насия болот го деп ойлобоңуз  
Аталган атты, башты нак берейин.

\*\*\*

Бери бас айдай кызым үйгө жүрү  
Сенсиң го бир байкуштун айы-күнү.  
Аялы Абдыракмандын мен боломун  
Сурасаң өз атымды — Шайырбүбү.

\*\*\*

Жамалдын тула бою чымырады  
Калтырап этек-жеңи кыбырады.  
Жеңеке, наркы аялды бери кел деп  
«Чакырып коюңуз» — деп шыбырады.

\*\*\*

Майрамкан, Жамал болуп үйгө кирди  
Асандын турган жерин анык билди.  
Бул үчөө башка сөздү оозуна албай  
Асандын жомогунан баштап кирди.

\*\*\*

Сөз баштап Шайырбүбү мындай деди:  
Балак жеп бир жаш бала мында келди.  
Алакун ала сайды турган жерим  
Калды эле карындашым анда деди.

\*\*\*

Санынын аксап жатты жараатынан  
Жок эле мүмкүндүгү бара турган.  
Жок болду Асан бир күн түн ичинде  
Келгенби Алакундан киши дедик.

\*\*\*

Бирок да барбайт эле бизди таштап,  
Үч жамбы доолады деп айтчу какшап.  
Алайын токолдукка Жамалды деп  
Алакун урдурду дейт чатак баштап.

\*\*\*

Бул сөзгө Майрамкандын башы катты

Ал тургай белгисинин баарын айтты.  
Кылыгын Алакундун жакшы билет  
Ойлонуп бир чындыкты эми тапты.

\*\*\*

Айтканы бул келиндин туура чыкты  
Асандын кор болгонун азыр укту.  
Унчукпай жашын төгүп Жамал турат,  
Сөз байкап сабыр кылган өзү мыкты.

\*\*\*

Майрамкан өзү ак көңүл ачык киши,  
Жок эле бул кабардан анын иши.  
Кыялын Алакундун ойлоп-ойлоп,  
Капа толуп кетти мунун да ичи.

\*\*\*

Жумакан угуп турчу мен айтайын  
Аялга кудай берет барган сайын.  
Атчыга кошуп ийди Жуукуга деп  
Асандын биз сурашкан айткан жайын.

\*\*\*

Алакун менин эрим чоң митайым,  
Амалсыз кудай кошту не кылайын.  
Апийим алып келет Жуукудан деп  
Айтканы үч ай болду менин байым.

\*\*\*

Асанды жоготууга камынган го  
Ал кеңеш акмактардан табылган го.  
Эгерде ушул сөздөр ырас болсо,  
Алакун азап көрүн сагынган го?

\*\*\*

Майрамкан төркүнүңө барып кел деп  
Көзүмдү жогото албай жүргөн тура.  
Сөз кылган ал боо сакал мени эрмектеп  
Жамалды алмак болуп мени жектеп.

\*\*\*

Дегенче Абдыракман кирип келди,  
Бир жаш кыз ыйлап турат аны көрдү.  
Ким экен бул кишилер Шайырбүбү?  
Бул балам эмне ыйлайт айтчы деги.

\*\*\*

Бул киши Алакундун аялы экен  
Бул бала Асан айткан Жамал экен.

Тирүүлөй кайда экенин билгизбеген  
Алакун качкын элге жаян экен.

\*\*\*

Барбаптыр Асан кайтып Аласайга  
Жаттыңыз кабар албай үч төрт айга.  
Кор болду кайран кыргыз качып келип  
Жалакор Турпандагы сүткор байга.

\*\*\*

Эмне ушул кордук, зордук жан чыдагыс,  
Өлгөнгө дайны чыкпай Асан байкуш.  
Акылдуу, эң бир токтоо бала окшогон  
Кудай ай, жерге кирсин ушул турмуш.

\*\*\*

Деп сүйлөп бышактады Шайырбүбү  
Тадам дейт Абдыракман болсо тирүү.  
Таптырам Желдеңбайдан кайда болсо,  
Бар экен Асан таяк жеген күнү.

\*\*\*

Айтыптыр үч жамбыны мойнуңа ал — деп  
Кууптур үч кыргызды боктоп, тилдеп.  
Бул кызды Алакунга бермек болуп  
Сыртынан бети жоктор сатса керек.

\*\*\*

Таң, аке, семиз кыргыз Желдеңбайы  
Кеп барат айылчылап Аласайды.  
Абакем, мен айтайын үгүп олтур  
Менде бар ичим толгон кара кайгы.

\*\*\*

Не үчүн мага мурда айтпадың деп  
Жумакан кандай сөздү баштадың деп.  
Таарынбай жаным апа кулагың сал  
Кечеги бак ичинен баштайын кеп.

\*\*\*

Желдеңбай, Алакун бар, Керимакун  
Көрүңүз бир кудайга иштин агын.  
Олтурган кеңеш кылып мен тууралуу  
Саялап Алакундун алма багын.

\*\*\*

Шек алып мен да бардым өтө жакын  
Жүзүмдүн бетке кармап калың шагын.  
Асанды каматыптыр Сулубайга

Жамалды алмак болуп эриң залим.

\*\*\*

Майрамкан төркүнүнө барсын дешкен  
Эндеп Жамал жалгыз калсын дешкен  
Бет барбы Алакунда жаным апа  
Өз кызын аламын деп динден кечкен.

\*\*\*

Жаткамын сен барганда эсимден ооп  
Сизге да мен айткамын башка жооп.  
Сиз жокто нечен кысып сөз айтышчу  
Ыйлактап эч бир жооп бергеним жок.

\*\*\*

Ал жерде сырдашууга жарабады,  
Асанды таап бер дээр чара барбы.  
Көңүлүм калса дагы Алакундан  
Айтпадым ачылат деп араңарды.

\*\*\*

Мынакей сыр айтышар жерге келдим  
Өлсөм да издеп алар элге келдим.  
Алдында абакемдин сиз уктүңүз  
Апаке бар сырымды айтып бердим.

\*\*\*

Угуштук бир-бирибиз ичте сырды,  
Айтыштык ар кимибиз зарды-муңду.  
Кыскасы бул олтурган бир тилектеш  
Кылдаттап билиш керек төгүн чынды.

\*\*\*

Майрамкан салбар болуп калмак экен  
Жамалды токол кылып алмак экен.  
Ушул кеп ырас болсо карындашым  
Нан тиштеп убадабыз болсун бекем.

\*\*\*

Майрамкан Жамал экөөң үйүңө бар,  
Билгизбей Алакундун кылыгын чал.  
Камалып Асан кайда жатат экен,  
Үч күнгө чейин андан бергин кабар.

\*\*\*

Жаткыла кулак түрүп кабар алып  
Эне-кыз эбиңерден кетпе танып.  
Асандын амаңдыгын анык билсем  
Атайын учураймын өзүм барып.

\*\*\*

Аткаргын Шайырбүбү конокторду  
Айттыңар бүгүн далай жомокторду.  
Абакең Абдыракман таппай койбойт  
Асанды айла кылып жоготконду.

\*\*\*

Кош аяш, Майрамканым жакшы баргын  
Жамалдын энеси сен эсиңе алгын.  
Өгөй деп эч ким айтпайт экөөңөрдү  
Алакун кетириптир сенин баркың.

\*\*\*

Үйүңө өзүм барып учураймын,  
Үч күндө көресүңөр иштин артын.  
Нан жешип бир тилекте болмок болуп  
Төртөөбүз кылыштык го өлөр антын.

## **БАКТЫБЫЗДАН КӨРӨБҮЗ**

Таң атып күн чачырап чыккан кези  
Жамалдын улуу жолдо эки көзү.  
Жүрөгү элеп-желеп болуп турат  
Ал түнү уйку көрбөй чыккан өзү.

\*\*\*

Келаткан эки адамды азыр көрдү,  
Алдыңкы боз атчаны Асан өңдүү.  
Ийнинде мылтыгы бар белде кылыч,  
Чоң кытай аркасында бирге келди.

\*\*\*

Асаке амансыңбы көрөр күнүм  
Ажалдан алып калган көп өмүрүм.  
Капыстан колдон учкан ак түйгунум,  
Саламат ак жүзүңдү көрдүм бүгүн.

\*\*\*

Жоолукту басып алып эки көзгө  
Солуктап токтото албай эки өпкөсүн.  
Асандын жүрөгүнө башын таяп  
Айтууга алы келбейт Жамал сөзүн.

\*\*\*

Чоң кытай аттан түшпөй аң-таң калып  
Жамалдын бул заарына көзүн салып.  
Жетиген аркасынан чаап келди,

Ээрчитип Жалазаны баштап алып.

\*\*\*

Бул жерде эмне турдуң Асан деди,  
Кожайын тилмеч болуп өзү келди.  
Таштабай ат кемерди алып кел деп  
Бул катты Абдыракман жазып берди.

\*\*\*

Топтошуп булар келди Алакунга  
Токтонбой чочуп турган Алакун да.  
Жоргону Тайкашканы алып келип,  
Токутту Жамал менен Майрамканга.

\*\*\*

Жамалга курчап койду күмүш кемер  
Жоргону Жамал сен да бир минип көр.  
Жүргүлө айдатабыз жорголорду  
Сарттарды Дорго кытай айдап келер.

\*\*\*

Шаарга Асан жөнөп калды баштап  
Жоргону айдап кел деп кийин таштап.  
Жеңеке жүргүн деп Жамал менен Жетиген  
Майрамканды алды коштоп.

\*\*\*

Асандын аркасында башкалары  
Мингизген Майрамканга Тайкашканы.  
Жалаза, Жамал экөө жорго айдатса  
Жалтылдайт жаагында өргөн тал-тал чачы.

\*\*\*

Базар күн чоң сарайга ат шыкалган  
Бакырып эшек чуулайт мал базардан.  
Бош-бош деп калың элдин чети менен  
Жалаза, Асан, Жамал келип калган.

\*\*\*

Жетиген жана келди Майрамканы  
Буларды карап калды элдин баары.  
Тердеген жорголорду жетелетип  
Качкындын бир көрүндү элге шаңы.

\*\*\*

Жүгүрдү Шайырбүбү мал базарга  
Түлөөгө ак-сарбашыл кой аларга.  
Кырсыгын чыгарайын балдарымдын  
Көп элдер бата берсин бечарага.

\*\*\*

Дуулдап бозо ичишип кырка олтуруп  
Дүбүрөп үстү-үстүнө кирип чыгып.  
Асанга батаңарды бергиле — деп.  
Абакең алаканын жая сүнүп.

\*\*\*

Качкын эл кодураңдап намыс кылып  
Каралап Асан келсе туугансынып.  
Канткенде бул намысты кетиребиз  
Каргадай бир баланы сартка урдүрүп.

\*\*\*

Барабыз амбалыңа киши калбай  
Тынбайбыз бул баланын өчүн албай.  
Оомийин! бактылуу бол! — деп жатканда  
Сарттарды алып келди Дорго кытай.

\*\*\*

Жүргүлө Иминакун, Касымакун  
Байакун, Ыбырайым, Жаасунакун.  
Күбөлөр кире тартып бирге жүргөн  
Амбалга бул баланын жөнүн айткын.

\*\*\*

Күбөңдү чогулт деген амбал буйруп  
Силерди алып келди Дорго жыйып.  
Амбалдан бул Доргону сурап алдым  
Ат майлап отуз сээр чыгым кылып.

\*\*\*

Бозого тойду бекен кытай Дорго  
Алакун жөө келдиби араң зорго.  
Мингизген Асан балаң сатып келип  
Көп түрдү ээ көйрөң сартым тиги жорго.

\*\*\*

Таанып ал Абдыракман мен боломун  
Атышып бай, төрөнү мен сойгомун.  
Жергесиз жетимдерди кайдан таптың  
Жетелеп мал сыяктуу камап койдун.

\*\*\*

Аксакал жаңылыпмын сизди билбей  
Жарашсак бул жаамыңа бүгүн кирбей.  
Сиз менен Ашым шаңыя бир сүйлөшсүн  
Алакун деп келатат сүйлөй-сүйлөй.

\*\*\*

Асанды сынайын деп Абдыракман  
Канетет экөөңөрдү жараштырсам.  
Азыраак кордук көргөн айбың үчүн  
Ат тартып, тон жаптырсам Алакундан.

\*\*\*

Абаке, ажал жетсе өлүп калмак  
Ар адам таалайынан көрүп калмак.  
Арамды жаап коюп ат алганча  
Ал жетсе душманынан өчүн алмак.

\*\*\*

Көрөлүк бактыбыздан ар иш болсо  
Таалайга не көрбөйбүз жазып койсо.  
Коркпоймун бул жазадан тирүү болсом,  
Агынан шейит болом атып сойсо.

\*\*\*

Бактыма табылдыңар тууган элим  
Баралык улугуна ушул элдин.  
«Ташка сал, таалайдан көрө — деген сөз бар  
Абаке арка болуп туруп бергин.

## **БҮГҮН АМАН КИМ ЧЫГАТ?**

Бүркүт салса тырмагын  
Бүгүн аман ким чыгат?  
Баягы кызыл үстөлдүн  
Жанынан бирөө унчугат.  
Даарындаган добушу  
Дарбазага угулат.  
Балактын үнү чакылдап  
Балтырдан каны чубурат.  
Айланайын калың эл  
Айласыздан олтурат.  
Аны көргөн адамдын  
Азат бою тик турат.  
Капканга түшкөн бөрүдөй  
Канжалап мурду уркуят.  
Көтөрүлбөйт буттары  
Көчүгү менен ал жылат.  
Көрбөсө башта мындайды  
Көңүлү айнып кустурат.  
Кашулакча токмок жеп  
Каарга калган учурап.  
Капталып көйнөк, күрмөсү  
Калыптыр башын тумчулап.



Каргыш тийген адамга  
Кабылат экен бул сурак.  
Тилин билген киши жок  
Тиртеңдейт Дорго кужурап.  
Кыжырланса амбалдан  
Кызыл кан болбой ким чыгат.  
Жалакор эле Алакун  
Жалынса кантип кутулат.  
Баракор Ашым, Желдеңбай  
Баштагы сөзүн ким угат?

\*\*\*

Алдыга басып келди Жамал, Асан  
Артынан кошо келди Абдыракман.  
Чөгөлөп кытайча жүгүнүшүп  
Амбалга көрүнүштү бир-бир баштан.

\*\*\*

Чоң кытай күбөлөрдү айдап келди  
Булардан Алакунду башка бөлдү.  
Көзүнүн кырын салып Алакунга  
Бул амбал мурдун чүйрүп жаман көрдү.

\*\*\*

Турушат Ашым шаңыя, Желдеңбайы,  
Сулуя Мамбет, Доңчу элдин баары.  
Кытай, сарт короо толгон улуу-кичүү  
Амбалга жакынсынган нечен байы.

\*\*\*

Карады Асан жакка амбал улук,  
Ишине киришүүгө дүкөн куруп.  
Даярбы барлык күбөң ушул жерде,  
Не үчүн тез келбедиң моюн сунуп.

\*\*\*

Он беш күн мөөнөт бердим кайра кел деп  
Милдетиң үч жамбынын жообун бермек.  
Келбедиң төрт ай болду кайда жүрдүң?  
Токтолду сөзүң болсо айтып көр деп.

\*\*\*

Ыракмат улук амбал келмек элем,  
Күбөмдү сизге жыйнап бермек элем.  
Үйүнө Абдыракмандын барып жаттым  
Өзүңүз уруксаатты берген күндөн.

\*\*\*

Чакырды Сулуядан Дорго барып

Чагыптыр мени Алакун ууру деген.  
Камады жер алдына төрт ай бүтүн  
Катышка Ашым, Желдең шаңыя экен.

\*\*\*

Сен сүйлө Абдыракман билгениңди  
Асанды ким айдады билбедиңби?  
Кишинин үйүндөгү билбей калып  
Соо белең, же ошондо жиңдендиңби?

\*\*\*

Жок амбал жинди эмесмин соо кишимин  
Колуна Асан түшкөн жоо кишинин.  
Көрсөтпөй айдап барып камап салган,  
Бардыгы Сулуянын чоң күчүнөн.

\*\*\*

Үйүмө он түнөдү Асан барып  
Жеди экен кимдин малын уурдап алып.  
Жаралуу санын сүйрөп аксап жатса,  
Жашырган Сулуяңыз камап салып.

\*\*\*

Шол кезде Алакунду кудай урган  
Ашпоздо шаңыяларды конок кылган.  
Желдеңбай, Ашым экөөн башын кошуп  
Бир далай акыл жазып сөз айтылган.

\*\*\*

Ашымга алтымыш сээр булду берген  
Ошол сээр Асан үчүн бара делген.  
Алып барып Сулуяга Ашым берет  
Ашпоздо Жетиген бар аны көргөн.

\*\*\*

Алакун Жамалды алмак чоокендикке\*  
Майрамкан барат деген төркүнүнө.  
Кеңешип жаткан сөзүн Жамал уккан,  
Аласай мелледеги бак ичинде.

\*\*\*

Желдеңбай, Керимакун болгон анда  
Жатканы үч ай болду деп Асанга.  
Булардын сөзүн бүтүн угуп алып  
Майрамкан, Жамал келип айткан мага.

\*\*\*

Челекке бозо куюп, нан алгамын,  
Алдына Сулуянын мен баргамын.

Бир бала ууру кылып кармалыптыр,  
Беремин тамак-аш деп таап алгамын.

\*\*\*

Асанды таап алган соң арыз жазгамын  
Бардыгын ушул сөздүн арызда айткамын.  
Жетимге жаат жардам кылмак үчүн  
Ат жалдап, киши жалдап бул чачкамын.

\*\*\*

Тез болот улук алды түзөтүүчү  
Билинет тез алдында ийри-түзү.  
Түздүктө кудай сүйөт деген сөз бар  
Ошол тез өзүңүздөй улук күчү.

\*\*\*

Келгиле нукерлердин баары мында  
Айтканын бириңдикин, бириң сында.  
Ашыра жалган айтып куру бекер  
Агынан бир адамга жабыр кылба.

\*\*\*

Баштады Иминакун билген сөзүн  
Асанга жетелеткен кыштай төөсүн.  
Жоргону кемер менен алып келген  
Көрбөдүм андан кийин Асанды өзүм.

\*\*\*

Башкалар дагы ушундай айтып өттү,  
Эч кандай айырма жок бирдей сөзү.  
Жамалды булар менен кошо сурап  
Эмки сөз Майрамканга келди кези.

\*\*\*

Ишенбейм улук амбал Алакунга  
Нисап жок карыганча Алакунда.  
Эмизип эмчегимди бала кылсам  
Кол сунду бул нисапсыз Жумаканга.

\*\*\*

Бар деди төркүнүңө кара бакка  
Желдеңбай акылчысы ушул чакта.  
Жоргосу кемер менен Асандыкы  
Убал жок Алакунду атып салса.

\*\*\*

Мени да ажыраттың улук амбал  
Таш бараң урар эле боо казылар.  
Үстүмө багып алган кызды алам деп

Жыл бою күндө чатак күндө жаңжал.

\*\*\*

Алакун айткын эми сөзүң болсо,  
Амбалга келбес элең эсиң болсо.  
Алам деп өз балаңды эмчек эмген,  
Айбанча жүрөр белең бетиң болсо.

\*\*\*

Кебим жок улук амбал, улук амбал  
Көп айтса жалгыз менде не сөз калар.  
Майрамкан өз аялым жамандады,  
Ой-ой-оф жаным эми кайда барар.

\*\*\*

Асан жан тобо кылдым күнөөмдү кеч,  
Урдурбай ушул жайдан суранып кет.  
Жер зыйын короо жайды бүт берейин  
Жок болсун башка сөзүм жалгандан эч

\*\*\*

Акмак чал Асан сендей итти билбейт,  
Адашса кимдикине кимдер жүрбөйт.  
Кытайча катуу суук сөгүш менен  
Та-та-та ургула деп шашып тилдейт.

\*\*\*

Эки сарт, эки кытай басып калды,  
Он тынып бир миң балак удаа алды.  
Даарындап бир далайга какшап жатып  
Дармансыз солк эталбай эки саны.

\*\*\*

Көөлөдү эки бетин сыя менен  
Доош жок чакырса да «ыя» — деген.  
Кан ичкич шумпендеге салынуучу  
Байлады моюнунан чынжыр менен.

\*\*\*

Эки сан солк эте албай калды сунуп  
Алгандай кара санын бөрү жулуп.  
Колунан сүйрөп барып таштап койду  
Куюлду жер бетине кан чубуруп.

\*\*\*

Бас деди Желдеңбайды дагы амбал  
Өлөт го бул да дешти турган жандар.  
Асаным арбак урсун дедиң эле  
Акыры бир жанымды сен алып кал.

\*\*\*

Кытайлар үч жүз урду балак менен  
Билдиңби балак жеген кандай экен?  
Жан соога улук амбал жан соога — деп,  
Калганын суранамын мага берсең.

\*\*\*

Жүгүңдү удаа-удаа Асан туруп  
Амбалдан ачуу чыкты үч жүз уруп.  
Кыргыздын арбагы үчүн суранайын  
Кылыңыз адил амбал улукчулук.

\*\*\*

Асанга бердим деди амбал күлүп,  
Желдеңбай кулдук кылды өөдө туруп.  
Ыракмат Асан иним ыраазымын,  
Аш мага таяк зңедим арбак уруп.

\*\*\*

Асан жан эр экенсиң эми билдим,  
Амбалдан мени сурап катуу кирдиң.  
Угуп кой олтурган эл күбө болуп,  
Иниме атым тартуу мингиземин.

\*\*\*

Ордунан амбал туруп сөзүн айтты,  
Орунсуз жутунгандар жаза тартты.  
Асандын чыгымы үчүн үч жамбы бул  
Майрамкан сен бергин деп буйрук жазды.

\*\*\*

Байсынып Алакундун желиккени,  
Баракор Желдеңбайдын демиккени.  
Бак төкүл алал кызмат Асандыкы  
Бардыгы өз ордуна келишти эми.

## **ОЮН ТОЙ БОЛСУН**

Абаке элдин көбү көчүп кетти,  
Бизге да кете турган убак жетти.  
Уккансың баштан аяк жөнүбүздү,  
Айтайын азыр сизге бир кеңешти.

\*\*\*

Карагул аман келип санаа тынды,  
Душмандын ындыны өчүп бели сынды.  
Антсе да өскөн-өнгөн Ысык-Көлгө

Балдарын кетсекпи деп талап кылды.

\*\*\*

Не дейсиз биздин айткан бул кеңешке  
Жоргону атабызсыз бердим сизге.  
Дос болдум жалгыз уулуң Абдырайга,  
Батаңды аяш атам берсең бизге.

\*\*\*

Жакшы сөз Асан балам жерди эстесең,  
Сен мага кеңеш салып элди эстесең.  
Жамалды кудай буйруп көз болупсуң  
Тоюңду колум менен өзүм берсем.

\*\*\*

Мынакей камынам да эл чакырам,  
Курбуңду кубанычтуу тоюн кылам.  
Көгөрсүн көшөгөңөр деген бата  
Берем да чырактарым Көлгө узатам.

\*\*\*

Бул сөзгө баары макул уккан элдин  
Тоюңа толук кызмат кылар менмин.  
Кат жазып эл чакырды Абдыракман  
Тааныштан бири калбай баары келсин.

\*\*\*

Балдардын жүрөктөгү оюн кылды,  
Мал союп бардык элге тоюн кылды.  
Тердешип Абдыракман, Шайырбүбү,  
Бул тойго кубангандан тике турду.

\*\*\*

Агызды Абдыракман мончок терди  
Асанга Жамал кызды алып берди.  
Абдырай, Карагулдар кызмат кылып,  
Узатты тойго келген калың элди.

\*\*\*

Майрамкан өкүл эне, Жамал жанга  
Жалаза өкүл ата болду Асанга.  
Карагул, Асан, Жамал барысына  
Аксакал Абдыракман аяш ата.

\*\*\*

Балдарга көп эл берди тойдо бата,  
Бата алса көпчүлүктөн болбос ката.  
Жетимдер жетелешип качып келген  
Таап алды Үч-Турпандан далай ата.

\*\*\*

Аталар эми узаткан Ысык-Көлгө  
Ак кызматка чоо жөрөлгө.  
Ат-тонун азык-түлүк камдап берип  
Асанга кош айтышат жөнөтөрдө.

\*\*\*

Тайгашка бышты болгон чапса күлүк,  
Жарашат Асан минсе бар келишип.  
Жалаза өкүл ата арнап берген  
Жамал да сур жоргону алды минип.

\*\*\*

Карагул Кашкар барган кире тартып,  
Айланып Котон, Жеркен баарын басып.  
Аксыдан Ыслам менен кош айтышып,  
Минүүгө көк кашканы алган сатып.

\*\*\*

Бул үчөө бирден жорго күлүк минди,  
Катарлап баалуу кымбат кийим кийди.  
Салынып ак куржунга асыл буюм,  
Аттанып Ысык-Көлгө сапар жүрдү.

## САГЫНЫШКАН ЭКИ ДОС

Коңур күз жыл мезгили кышка жакын  
Кайрылып көчкөн экен кыргыз калкым.  
Күндүз-түн аттуу, жөөлүү келе жатат  
Ким билсин көпчүлүктүн алдын, артын.

\*\*\*

Жалпы журт жакшы кабар уккан экен,  
Адилет кедей өкмөт чыккан экен.  
Никелей залим падыша жоголуптур,  
Жаңы өкмөт бай-манапка душман экен.

\*\*\*

Деп угуп кедей дыйкан кубанычта  
Далай өч жүрөктө бар бий, болушка.  
Жер-жерден келатышат тынбай көчүп,  
Көз учуп ата мекен түз конушка.

\*\*\*

Салт атчан үч жолоочу Асан, Жамал  
Көк кашка күлүк минген Карагул бар.  
Бурулуп жолдон чыгып белести ашты,

Алдында алчактаган жүрмөл аттар.

\*\*\*

Эңкейсе кең сары өзөн эч адам жок,  
Туура суу төрдөн түшкөн сымапка окшоп.  
Алдына кашатчынын көк өтөккө  
Кеч кирди, түнөйлүк деп турду токтоп.

\*\*\*

Түштү да Жамал басып тезек терди,  
От калап чай кайнатып тамак берди.  
Ийнинде мылтыгы бар, белде кылыч,  
Эки орус, эки кыргыз жетип келди.

\*\*\*

Кимсиңер, кайдан келдиң айткыла дейт  
Ат минбей алдыга жөө баскыла дейт.  
Кылт этсең атыласың угуп койгун,  
Ажалың чукул болсо качкыла дейт.

\*\*\*

Биз келдик Үч-Турпандан атым Асан,  
Не үчүн атка минбей жөө басам?  
Айткыла туугандарым өзүңөр ким?  
Айдоого менде барбы кылган катам?

\*\*\*

Сүйлөбө эрдемсинип мырза жигит,  
Силерге уруксат жок атка миниш.  
Келинчек атка минсин, экөөң жөө бас,  
Текшерет ким экениң чоң начальник.

\*\*\*

Начальник Никелейби, болшыбекби?  
Балшыбек жөө айдайбы болшабекти.  
Карагул бери келгин учкашалы,  
Талаада тамтаңдабай бөөдө кепти.

\*\*\*

Макул деп тайгашкага экөө минди,  
Жоргосун Жамал өзү жеке минди.  
Жетелеп Көк кашкага куржун артып  
Таң ата начальникке алып келди.

\*\*\*

Начальник сурап-сурап ишенбеди,  
Соодагер куулануучу нечен деди.  
Ат минип асыл кийим, бул артынып  
Болобу силер өңдүү жетим деги.



\*\*\*

Айтпаган сөз калбады баштан аяк  
Калган жок Асан тартып тилин аяп.  
Жөө айдап Караколго жеткиргин деп  
Колуна алдырбады бирден таяк.

\*\*\*

Аттарын ээлеп алды минип көрүп,  
Куржунун кийми менен алды бөлүп.  
Жамалга аксак байтал мингизишип  
Айдатты эки аскерге кошуп берип.

\*\*\*

Эки күн жөө басышты айдалышып,  
Түнкүсүн колу, буту байланышып.  
Боюнда улуу суунун тамак ичип,  
Олтурду түшкө жакын жайланышып.

\*\*\*

Артынан буртулдаган чаң көрүндү,  
Алдында айдаган ат мал көрүндү.  
Жакындап улам бери келе жатса  
Мингени өзүбүздүн тайгашка өңдүү.

\*\*\*

Аңгыча жетип келди ат айдаган,  
Алайып Асан карап көз жайнаган.  
Атынан ыргып түшүп колун жайып,  
Асаным-Асаным дейт аскер адам.

\*\*\*

Буйдалбай Асан дагы тура калды  
Бул келген Чодур экен тааный салды.  
Өбүшүп бет-оозунан кучакташып,  
Жүрөгүн жүрөгүнө кысып алды.

\*\*\*

Карагул чебеленет жаны калбай,  
Кайталап кучакташып алы калбай.  
Бетине бетин сүйөп сүйөнүшөт  
Чодурдан Асан досу ажырабай.

\*\*\*

Достордун кайта-кайта көрүшкөнү  
Балкышып коргошундай эришкени.  
Бир тилек, эки жүрөк ширетилип,  
Өзөгүн, өзөгүнө беришти эми.

\*\*\*

Алыстан кат жазышчу сагынышып  
Абалтан тилегени табылышып.  
Эзилип жүрөгүндө сагынычтар  
Эки дос эми тапты кабылышып.

\*\*\*

Келдиңби аман-эсен Асан досум,  
Келаткан бул сапарың куттуу болсун.  
Мен уктум кабарыңды кечээ келип  
Көрүштүк тилек бирге жан жолдошум.

\*\*\*

Чодуке саламатпы алтын башың?  
Кусадан куюлчу эле кара жашым.  
Кут болсун өзүңө да армиялык,  
Теңдиктин тең көрөлүк чоң кубанычын.

\*\*\*

Далайга сагынган дос учурашты,  
Жүрөктүн каткан черин эми жазды.  
Бостоку кыргыздардан уккан сөзүн  
Асанга Чодур досу азыр айтты.

\*\*\*

Мишкада малай жүрүп качтым депсиң,  
Жөө басып далай белден аштым депсиң.  
Кулубек, Телеш экөөн сууга агызып  
Азабын жолдоштордун тарттым депсиң.

\*\*\*

Начальник айтканыңдын баарын жазган,  
Бул сөздү посттогулар маган айткан.  
Карагул, Асан досум турбайбы деп  
Ат коштоп артыңардан Чокең чапкан.

\*\*\*

Баргамын чакыр корум, чара ташка  
Чектерди чардап келдим андан башка.  
Штапка келер замат силерди уктум,  
Токтолбой жетейин деп миндим атка.

\*\*\*

Мынакей теңчиликтүү заман болду,  
Залимге жайган экен нечен торду.  
Ленин ата болуп эмгекчи элге  
Чааптыр биздейлерге айкын жолду.

\*\*\*

Уруят күлдүн, күндүн башын ачты,  
Өктөбүр жарык нурун элге чачты.  
Эзгичтин тырмагынан бизди сууруп  
Эрк берип тыйды көздүн аккан жашын.

\*\*\*

Эми биз колго алып курал жарак  
Жүрбөйлүк баштагыдай бекер карап,  
Ленин залымдерден алып берген  
Таалайды күтүш керек терең баалап.

\*\*\*

Жаталык эми кайра постко барып  
Андагы атты, тонду жыйнап алып.  
Өзүмө жолдош кылып алып жүрөм,  
Биз үчүн эң бир сонун армиялык.

\*\*\*

Асаке, постто жүргүн мылтык алып,  
Не керек Ысык-Көлгө кирип барып.  
Мен дагы постто иштеймин жети ай болду,  
Жүрөбүз чек араны сак кайтарып.

\*\*\*

Асандын кулагына майдай жакты,  
Миништи алып келген токулуу атты.  
Постунун начальниги бек кубанып  
Чодурга алда канча алкыш айтты.

\*\*\*

Асанга күп жарашты аскер борум  
Тайкашка аскер аты эң бир сонун.  
Эки дос чекти коргоп сакчы болуп,  
Эң мыкты кармап турат чектин жолун.

## АЛЫСТАН КАТ

Ардактуу жан сүйөрүм Жамал саган  
Алыстан Асан жазган дубай салам.  
Бир жылдан ашык болду биз келгени,  
Азыр мен иштеп жүрөм эсен-аман.

\*\*\*

Кайталап жакшы окугун бул катымды,  
Саламат эсен-аман турасыңбы?  
Эрмегиң Эркинбегиң чоңойдубу?  
Тилеймин большевиктик урматыңды.

\*\*\*

Пишпекке шыдыр келдик Караколдон  
Алматы, Чамалканда уруш болгон.  
Күрөңбел, Алтын эмел, Капал жакка  
Актарды кууп барып кылдык ойрон.

\*\*\*

Экинчи уруш болду Кызыл-Талда,  
Он бир ай туруп калдык биз Сарканда.  
Кайталап нечен сапар салгылаштык,  
Турушкан Аксуу менен Чаркаскарада.

\*\*\*

Теке түрк кошулушту бизге келип,  
Бурманов Шахабидин буйрук берип.  
Жатышкан Абакимский шаарын ээлеп,  
Анан да фамещикти\* куудук жеңип.

\*\*\*

Жети-Суу крайынын армиясы,  
Затилнийков, Логвиненко болгон башчы.  
Камендир кектанге да Алматыдан  
Бул үчөө большевиктер партиясы.

\*\*\*

Чаучек, Чуварагач, Семей жактар  
Чогулуп күч жыйнаган далай актар.  
Туш-туштан казак орус качып барып  
Турушкан чоң кенирал\* Дуднийковдор.

\*\*\*

Аннийков а да барган бизден качып,  
Кызыл-Жар, Семей жактан жолун ачып.  
Будонний Омскейден кыйратканда  
Аяктан актар келген катуу шашып.

\*\*\*

Будонний, Эр Чапаев талкалаган  
Томский Новий Сибирь эки арадан.  
Эртиштин суусун бойлоп качып келип  
Жол таппай калган экен чек арадан.

\*\*\*

Алганбыз тегерегин большевиктер  
Актарга жол калбаган качып кетер.  
Кыйратып туткунга алып байчылдарды  
Эч кайдан жол бербедик басып өтөр.

\*\*\*

Кетүүгө актар издеп жол таппады,  
Бай, төрө, куу Деникин калчактары.  
Качарга жерин койбой тегеректеп  
Каарман кызыл аскер чарчатты аны.

\*\*\*

Сакчыбыз жан каттатпай басар жолго,  
Түшүрдүк нечендерди кармап колго.  
Жер-жерден дымы чыкпай кырылышты,  
Суудагы балык сындуу түшүп торго.

\*\*\*

Бир жылда тазаладык бул араны  
Советке баш ийбеген жан калбады.  
Биз бүгүн Алматыга келип түштүк  
Балким, элге барып эс аламбы.

\*\*\*

Аман түр көрүшкөнчө өмүрлүгүм,  
Эркинбек эрмегиң бар айың-күнүң.  
Эч кандай санаа ойлоп капа болбо,  
Саламат бул согуштан келдим бүгүн.

\*\*\*

Чакырды Шахабидин, Бурмановдор,  
Отпуске берер деген үмүтүм бар.  
Беттешкен бай-төрөнү талкаладык,  
Калган жок бизге душман каш кайтарар.

\*\*\*

Салам айт көргөн-билген агайыңга,  
Окугун Жамал курбум бекер жүрбө  
Чодурдун үй-бүлөсү саламатпы  
Чодокем өзү кайда, бардыбы үйгө?

\*\*\*

Кош Жамал, катым ушу сизге жазган,  
Көрөмбү бул кызыкты үйдө жатсам?  
Жашасын партиянын улуу жолу,  
Бакырга баатырлыктын жолун ачкан.

\*\*\*

Кат алып турасыңбы Карагулдан,  
Кабарын мага жазган алып турам.  
Ташкенден окуум бүтөт жакында деп  
Какемден бизде барбы башка тууган.

## СЕН БААТЫРСЫҢ

Күн бүркөк күз убагы, ава муздак,  
Төрлөрдүн булактары калган муздап.  
Биз Боту Мусаевдин конуш кылган  
Чыгууга Көк-Булакты быйыл кыштап.

\*\*\*

Кароолчу ат сарайга Калый турду,  
Караңгы бир аз жарып таң да сүрдү.  
Чаңытта карга аралаш сампарлаган  
Карайган белес жактан шаң көрүндү.

\*\*\*

Бул караан улам жакын берилди  
Беш атар колдо турат келсин бери.  
Билермин ким экенин жакындасам,  
Дейт Калый ким болсо да болор эби.

\*\*\*

Келди да барбы кароол бул ызботто\*,  
Мусаев, Асан кайда менмин коркпо.  
Шашылыш тилграм бар ротадан  
Мусаев ызботуңду азыр топто.

\*\*\*

Окуду Асан алып тилграмды  
Чаптырды эки жакка эки адамды.  
Токтоосуз эң бир тездик жүрүш менен  
Кел деген Асан үктү бул кабарды.

\*\*\*

Аргымак теке жоомарт баары буудан  
Арстандар аттанышты баары кыраан.  
Тизилген батрондор тула бойдо,  
Беш атар, найза, кылыч, белде наген.

\*\*\*

Алдында Тайкашкасы Асан эрдин  
Буйругу эң шашылыш кемеңдердин.  
Булимот, азык-түлүк атка жүктөп,  
Жолуна бет алышты Сары-Белдин.

\*\*\*

Жүрүштү күндөп-түндөп суулар кечип  
Жатпады ат чалдырып, белин чечип.  
Аткарып ротанын жазган катын  
Ак-Чийде чоң ыштапка келди жетип.

\*\*\*

Эки ызбот дагы келди эки жактан  
Эрендер чек араны коргоп жаткан.  
Баарысы ротага топтолушуп  
Бир кезде колуна алды начальниктен.

\*\*\*

Көп өтөк сары талаа, жашыл булак  
Каз, өрдөк, ак чардакка кулак тунат.  
Жээгине Чатыр-Көлдүн аскер келип,  
Кемендир ызботторго буйрук кылат.

\*\*\*

Мусаев сен барасың Арпа менен  
Ай талаа бара турган жолуң кенен.  
Окуп жүр картаны колуңа алып  
Кысык бар төмөн барсаң Кептеш деген.

\*\*\*

Ашуу бар Жазы-Чытты андан ары  
Улуу төр-ашуунун бар жаңы кары.  
Жаныбек басмачыны кабылтасың  
Жакшылап ашуу жолун чалсаң анын.

\*\*\*

Кармап кел чамаң келсе Жаныбекти  
Далайга Жаныбектин кордугу өттү.  
Анжиян, Арка жолун тозуп алып  
Ар кимдин малы-мүлкүн алып кетти.

\*\*\*

Куп макул сөзүңүздү аткарамын  
Душманга ак шумкардай таптанамын.  
Жери дейт Кара-Шоро Жаныбектин  
Жолун таап ой-чуңкурун аңтарамын.

\*\*\*

Жүргүлө отуз баатыр жоо бөрүсү  
Алдыда Алмамбетче Асан жүрсүн.  
Үч топ бол үч командир одтлений  
Арпанын биз артабыз адыр-түзүн.

\*\*\*

Жайлоосун кең Арпанын бүтүн чалды,  
Бийиктен чар тарапка дүрбү салды.  
Ээн жер эки күнү эргип жатып  
Эрмектеп эки күлжа атып алды.

\*\*\*

Түнкүсүн чалгынчыга Асан барат  
Жанына ат кошчусун кошуп алат.  
Кептештин чыга бериш көчүүсүнөн  
Жылт эткен от жарыгын көрүп калат.

\*\*\*

Чаптырды ат кошчусун ызботуна  
Жакындап өзү барды жортуулчуга.  
Олтурган оттун жээгин тегеректеп,  
Жолукту чуңкурдагы басмачыга.

\*\*\*

Санаса алты киши селдеси бар,  
Кожонун бул талаада эмнеси бар?  
Жанына мылтыктарын топтоп койгон,  
Башчысы тигил окшойт жээрде сакал.

\*\*\*

Байкайын чайын ичип, ашын жесин  
Бул жерге башка киши кайдан келсин.  
Байлалуу тиги аттардын далдаасынан  
Угайын жакын барып айткан кебин.

\*\*\*

Маш болгон Тайгашканы алыс таштап  
Туюнса наган менен салам жактап.  
Аттардын арасынан карап турса  
Чоң сакал жаагы тынбай сүйлөйт какшап.

\*\*\*

Илгери бир шум жигит чыгыптыр — дейт,  
Өң түсүн аялга окшоп буруптур — дейт.  
Топтошуп кеп салышкан аялдардын  
Жанына жакын барып туруптур дейт.

\*\*\*

Айтышкан аялдардын барлык сырын  
Ал жигит такыр угуп туруптур — дейт.  
Баштаган тоотпогон сулууларды  
Баш тартпас кетте доого жыгыптыр — дейт.

\*\*\*

Муну угуп Асан баатыр күлүп турду,  
Бул анык басмачы экен билип турду.  
Караса топтуу мылтык жакын турат.  
Жатты да мылтыктарга колун сунду.

\*\*\*

Чай ичип жалпы баары жаңгак чаккан



Ач окшойт алаксыды шум тамактан.  
Асанга уурдатып бар мылтыгын  
Алтоонун эки көзүн кара жапкан.

\*\*\*

Асанды алты мылтык бири колдо  
Абийирди Асан тапты ушу жолдо.  
Аттардын чечип койгон чылбырларын  
Айдаармын бир кезде деп онун болсо.

\*\*\*

Караса ичишелек чайын бүтүп,  
Турбайын мен буларды көпкө күтүп.  
Таамайлап бир атайын топко байлап,  
Кетермин андан кийин атты үркүтүп

\*\*\*

Деп ойлоп беш атар атып калды,  
Бул алтоон аттар тепсеп бүлүк салды.  
Белинде наганы кызыл сакал  
Бут тартпай узунунан жатып калды.

\*\*\*

Бош аттар алыс кетти тепсей качып  
Бешөөнүн төртөө мүргүп тамтаңдашып.  
Бирөөнүн оң жак колун үзүп кеткен  
Бул дагы узай албай калды жатып.

\*\*\*

Тайкашка узатпады качкан атты  
Шумкардай тоодак тепкен Асан чапты,  
Мылтыктын үнүн угуп дабыртташып,  
Ызботу жерди жарып келе жатты.

\*\*\*

Мусаев жолдошторун токто деди,  
Асынган мылтыктарды алып берди.  
Алалык тегеректеп душмандын деп  
Кыраандар кыркаар тартып баары келди.

\*\*\*

Аңгыча чолпон чыгып таң да атты  
Алардын төрт тараптан төртөөн тапты.  
Келишсе кош түшүргөн чуңкурунда  
Бир өлүк, бир жарадар сулап жатты.  
Алышты алты аргымак сонун атты.  
Адам го сөөгүн карга жебесин деп  
Өлүгүн бул төртөөнүн корумдатты.

\*\*\*

Кылычын Асан кыңдан сууруп алды,  
Кылмышың басмачылар жокпу барбы?  
Кырынан большевиктин чыккан үчүн  
Чабамын тирүү койбой башыңарды.

\*\*\*

Кырамын — айт чыныңды ким жиберди  
Кас кылган большевикке ким силерди?  
Калганың кайда турат басмачылар?  
Чалмаксың кайда барып, кайсы жерди?

\*\*\*

Чын сүйлө калсын десең жаныңарды,  
Басмачы канча экенин саныңарды.  
Алдыга чалгынчылап силер келип  
Арт жакта кошунуңар дагы барбы?

\*\*\*

Урбаңыз жакшы жигит чын айталык,  
Алтообуз чыктык эле жол кайтарып.  
Малчынын кайда экенин билип алып  
Айтмакпыз жол аруу деп айтып барып.

\*\*\*

Беш күндө бизди күтмөк Четиндиден  
Кошуунду Абдылдабек баштап жүргөн.  
Жаныбек басмачынын аксакалы  
Киши жок канча экенин санын билген.

\*\*\*

Учурайт Четиндиден барып көрсөң  
Бул жерге эч ким келбейт жата берсең.  
Баарыбыз кырк беш киши келмек болгон  
Анык сөз асыл жигит бизге ишенсең.

\*\*\*

Бул сөздүн баарын Асан каттап алды,  
Көңүлгө уккан сөзүн жаттап алды.  
Айдатып эки аскерге бул бешөөн  
Ыштапка жеткиргин деп жолго салды.

\*\*\*

Булардын кийимдерин алып калган  
Ок жетпес күлүк деген бул аттардан.  
Көк чалыш сары аргымак атактуу мал  
Жарышса өтө коёт Тайкашкандан.  
Аттарды басмачынын күлүк го деп  
Ар убак чалгынчыга минет Асан.

\*\*\*

Ыштаптан камендирдин өзү келди  
Мусаев ыракмат деп колун берди.  
Айласын Жаныбектин сен табасың  
Мынакей баатыр болдуң Асан — деди.

\*\*\*

Ыракмат айтайын деп өзүм келдим,  
Ишиңден баатыр деген наам бердим.  
Жибердим кызматыңды толук жазып  
Экинчи дагы жоону жеңип келгин.

## МЕН ДОСМУН

Кылкылдап күн уяга кирер убак  
Кырчадан Калый дүрбү салып турат.  
Кырынан Асан жаткан аркасында  
Кылчайып баатыр түр деп моюн бурат.

\*\*\*

Үргүлөп кеткен Асан көзүн ачты,  
Ордунан тура калып бери басты.  
Белинен беш атарын туура кармап,  
Бет алып өңкөйгөнсүп сорок ташты.

\*\*\*

Асаке чоң кыяны карап көрчү  
Артында кишиси жок жалгыз өңдүү.  
Бир адам келе жатат бизди карай  
Деп Калый турнабайын алып берди.

\*\*\*

Караса жүк артырган жалгыз киши  
Кыянын түшөр жолу суунун ичи.  
Өндүргө түшсө алыстап кете турган  
Булардын турган жери кырдын мизи.

\*\*\*

Жүр Калый, алдын тозо баралык биз  
Өндүрдөн аттын изин чалалык биз.  
Кантсе да наркы беттен келатыптыр  
Кабарын басмачынын алалык биз.

\*\*\*

Чабыттап келип далдаа жерде турду,  
Салынган кишинин бар ак куржуну.

Сүлүктөй кара боз ат жабуулаган  
Сакалдуу нооча киши анын түрү.

\*\*\*

Жүр барып жолоочу экен сөз сурайлык  
Ал киши бүшүркөдү токтой калып.  
Мингени кызыл чалыш сары аргымак  
Тааныды бул аттарды көзүн салып.  
Бул эки ат биздин аттар, ээси башка  
Мингенби чалгынчыны кармап алып.

\*\*\*

Аңгыча чукул кирип келди жетип  
Аттары алып учат энтелетип.  
Ат-тону басмачыга окшосо да  
Айбаттуу эки жигит эпкинишип.  
Асандын ак жолборстой түрүн көрүп  
Ал киши алсырады суру кетип.

\*\*\*

Тууганым жолун болсун кайдан чыктың?  
Өзгөндө тынчылыкбы эмне үктүң?  
Артыңан куржунуңда эмнең бар  
Барасың өзүң кайда, ким улутуң?

\*\*\*

Туугандар, мен жолоочу, өзүм кыргыз  
Өзгөндөн сөз укпадым, жатышат тынч.  
Барамын басыздарга илигим бар,  
Өзүңөр кайсы жакка баратасыз?

\*\*\*

Жолоочум бизди сурап не кыласың,  
Бүгүн түн менден далай кеп угасың.  
Жүргүнүң кыргыз болсоң бир түнөйлү  
Не үчүн өрөпкөлөп унчукпайсың?

\*\*\*

Жок иним, жете кетем барар жерге  
Силерди көрө калып ээн жерде.  
Ат-тонун басмачыга окшой калып  
Жүрөгүм селт дей түштү сиз келгенде.

\*\*\*

Эмесе басмачыбыз өзүң айткан,  
Өзүңдөй жолоочуну тозуп жаткан.  
Боюнда эмне бар карап көрөм,  
Чечинип ылдамыраак түшкүн аттан.

\*\*\*

Тууганым басар жолго жолто кылба  
Азыраак оокатым бар ак куржунда.  
Алгыла керек болсо бул куржунду  
Кетейин ат-тонума зыян кылба.

\*\*\*

Маозүрүн\* Асан кармап колуна алды  
Карачы Калый мында жарак барбы.  
Сүйлөсө аптыккансып каны качат  
Көп турбай муну кошко алпаралы.

\*\*\*

Чылбырлап Калый азыр чечти курду  
Маозүрүн Асан жакын кезеп турду.  
Мойнунан тапанчасын алып берип  
Кылчайып бул жолоочу улутунду.

\*\*\*

Байлады жең учунан эки колун,  
Жолоочум айтып берет далай сонун.  
Жетелеп ызботуна алып келип  
Атың ким, кайда жүрөт сенин тобуң?  
Эгерде сөз жашырып тамтаңдасаң  
Абамдын кактагыла отко боорун.

\*\*\*

Чырагым Эргеш балбан менин атым,  
Жаңылдым тааный калып минген атың.  
Анчалык чукул кирип келбесеңер,  
Озунуп экөөңдү тең мен атмакмын.

\*\*\*

Артымда Абдылдабек кыркча киши  
Асаным, бу да болсо буйрук иши.  
Бүгүн түн кабылтасың жолун тозсоң  
Кем эмес сеникинен анын күчү.

\*\*\*

Бир шаштым сени көрүп акылымдан  
Бар келчү эмес эле беш-алты адам.  
Көк атка кунан өгүз басканымда  
Эч адам алалчу эмес такымынан.

\*\*\*

Чын ушул башка сөз жок не кылсаң да  
Блымот, мылтык, кылыч баары ошондо.  
Жалганын чын экенин көрөсүң го  
Беттешсең бүгүн эртең Абдылдага.

\*\*\*

Кетишкен алты киши бизден мурун  
Болжолдон өтүп кетти бир-эки күн.  
Билейин чалгынчынын кабарын деп  
Бычаңдан бешим окуп чыктым бүгүн.

\*\*\*

Минипсиң Тарлан көктү, Самансурду  
Аларга мени кошуп кудай урду.  
Жан соога достошомун жаным иним  
Болсом да жашым улуу жаным курбу.  
Эргештин буту-колун байлап салды.  
Эки аскер кош атты алып кошто калды.  
Ызботун топ-топ кылып үчкө бөлүп  
Бычаңдын жолун тозуп Асан барды.  
Орнотуп блымотун кашатчага  
Кароолдоп Асан жалгыз жолду чалды.

\*\*\*

Түн теңи ооган мезгил таңга жуук  
Жогортон Асан келди табыш угуп.  
Күтүнүп даяр болуп турган кезде  
Кыр жактан шаң көрүнөт каңырт чыгып.  
Капталдын жолун таштап кыраң менен  
Басмачы баратышат жолдон чыгып.

\*\*\*

Аттанып жүргүлө деп Асан кетти  
Алдынан бир кырчага чаап жетти.  
Кароолу басмачынын көрө коюп  
Чакырды токтой тур деп Абдылдабекти.

\*\*\*

Токтолуп Абдылдабек кылды кеңеш  
Көп экен булар биздин чалгынчы эмес.  
Даярла блымотту аскер окшойт  
Аталык кырга чыксын чогуу элес.

\*\*\*

Жабыла басмачылар түшө калды,  
Аскердин топтолушун күтө калды.  
Асандын алдындагы белесчеден  
Чодур да блымотун бетине алды.

\*\*\*

Чодуке үчөөң мында жата бергин,  
Кароолго илингенин ата бергин,  
Айланып арт жагынан басмачынын

Алалык атышууга бийик жерин.  
Чуратып Асан кетти жабыт менен  
Аскерлер алгыла деп тегерегин.

\*\*\*

Басмачы Чодур менен өйүз-бүйүз,  
Аңдышып жата берди болду күндүз.  
Айланып жогор жагын аскер алып  
Атышуу мына болду сиз көрүңүз.

\*\*\*

Атышуу болуп турду ар тараптан,  
Басмачы көрүнбөдү алды жактан.  
Аңдышып Абдылдабек бир топ киши  
Чодурга жеткен экен арка жактан.

\*\*\*

Кароолдон Калый көрүп бек шашылды  
Жүгүрүп блымотту кайра бурду.  
Бет алып блымоттон ок атканча  
Чодурдун эки атына ок жаңылды.  
Басмачы байкоосудан жакын келген  
Баатырлар машинеден бат камыңды.

\*\*\*

Чодурдун блымоту батырады  
Буртулдап чаңы асманга чачырады.  
Чү койду атакеге аскер бүтүн,  
Чодурдун чаңды көрүп артындагы.  
Жыгылып беш-алтысы аттан кулап  
Душмандын тымтыракайы кетти саны.

\*\*\*

Качышты басмачылар муну көрүп  
Баратат жаралуусун бири өңөрүп.  
Артынан Асан кууп бийик менен  
Атканы ала салат канга чөмүп  
Таштады блымотун басмачылар  
Бир тобун аскер тозуп калды бөлүп.  
Жаралуу бир басмачы мылтык атып  
Жашкенин буту аксады аты өлүп.

\*\*\*

Жашке да, басмачы да тең жарадар  
Жашынып бирин бири атат алар.  
Капчыгай карайган таш калың чөптүү  
Калтырбай жоготууга жери татаал.  
Мылтыктын үнү менен тоо кабышып  
Аскер кууп, качып барат басмачылар.

\*\*\*

Токтобой кууган Асан аты мыкты  
Жазыдан күн батарда ашырышты.  
Жаралуу Абдылдабек эң алдында  
Басмачы колмо колдоп качырышты.

\*\*\*

Тайкашка жаныбарым чарчабады,  
Талыкбай Асан дагы ташка салды.  
Жолу жок корум менен жоону аткылап,  
Жорудай далдайтты бейм канчаларды.  
Санаса жыйырмача киши кетти  
Калган го басмачынын башкалары...

\*\*\*

Туу белге жакындады бир топ киши  
Чоң ашуу чубай берме аттын изи.  
Кез-кезде тоо жаңырып мылтык атып  
Кабышат капчыгайдын төмөнкү ичи.

\*\*\*

Арт жакта жоодон калган киши барбы  
Асандар кайра жүрүп ага барды.  
Үңкүргө кирип калган басмачыны  
Аскерлер тегеректеп сууруп алды.

\*\*\*

Үңкүрдө бул атышып жаткан экен,  
Барууга болгон экен жери терең.  
Түгөнүп ок дарысы жок калганда  
Таш салып чагат мээсин аткан экен.

\*\*\*

Ызботун Асан алып кошко барды  
Он жети ат басмачыдан бошко барды.  
Жаралуу эки аскерин дарылашып  
Эргешти аңгемелеп сөзгө салды.  
Карачы бул аттарды тааныйсыңбы  
Качырдык улуу белден канчаларды.

\*\*\*

Асанжан, кырк беш киши үйдөн чыктык  
Басыптыр басмачыны оор кырсык.  
Кеткен го жыйырмага жакын киши  
Калыптыр бир болымет, он беш мылтык.

\*\*\*

Алыпсың он төрт атты ээри менен



Жетини башта алгансың мени менен.  
Эсептеп ала берген олжоңузду  
Мен досмун акыреттик сени менен.  
Жарармын Асан баатыр керегиңе  
Болоюн балшабекте\* алым менен.

## АРАШАНДА

Күмүштөй ак мөңгүнүн чети чыгат  
Көркөмсүп көк тиреген тоолор турат.  
Түн түшүп карагайы караңгылап  
Күн нурун жарык бербейт түтүн сымак.  
Аянттар ак, кызыл, көк, жашыл, сары  
Ар түрлүү гүлдөр өскөн жыты бурап.  
Өзөндө сапырылып күрүлдөгөн  
Өкүм суу өжөрлөнүп ташка урунат.

\*\*\*

Тизилген асман тиреп аска зоосу,  
Кызыл чап бөлөк-бөлөк кырка тоосу.  
Кол менен жазалгандай тегерек түз  
Конушка эң ылайык жер соорусу.  
Жер-жерден ар ким барып курорт кылган  
Жети-Өгүз арашаны ушул болчу.

\*\*\*

Тигилген бир чоң ак үй жасалгалуу  
Жүк жыйган алты кертип асыл аруу.  
Төтөгө оймокоштоп бастырган  
Тегиргич терме боолор чачылануу.  
Жалтырак жашыл сырлуу каалгасы.  
Оймолуу ноко, күндуз жабыкбашы.  
Үй ичи кызыл-тазыл жибек килем  
Саймалуу туш-туурдук жасалгасы.

\*\*\*

Түздөгү бой тирешкен карагайын  
Түрлөнгөн гүл ачылып бадалдары.  
Аралап учуп конуп тоо чымчыктар  
Ар түрлүү жашыл, ала кызыл, сары.  
Жайкалган байчечекей гүлдөрүндө  
Көпөлөк балын соруп калдырканы.  
Күн тийип жамгыр жаабайт бүчүрүнөн  
Ким болду көрүп конуш кылган аны.

\*\*\*

Үй алды чоң карагай көлөкөлүү  
Тайкашка жамынгансып көлөкөнү.

Түрүлгөн, эшик жакта туура тартып  
Ээрчен турган экен сөлөкөлүү.

\*\*\*

Уктаган түш убакта Асан, Жамал  
Тартылуу ак тубардан көшөгө бар,  
Суусуна Арашандын түшүп алып  
Үйүндө үсүрлөнүп жаткан алар.  
Үчөө тең уктап жатат төр жагында  
Кеңешбек, Зейнеп, Кадыр жаш балалар.  
Эркинбек эң улуусу төрт баланын  
Эшикте ойноп жүрөт башка балдар.

\*\*\*

Уйкудан көзүн ачса баатыр Асан  
Ойгонгон Жамал болсо алда качан.  
Оюнда бир кеңешин айтайын деп  
Асандын ойгонорун күтүп аткан.

\*\*\*

Кыстарды көшөгөнү Жамал туруп,  
Кыйшайды Асан жакка бетин буруп.  
Жаагынан жаш баладай эркелетип  
Асанды беттен сылайт колун сунуп.  
Асаке, кеңешим бар угасыңбы  
Дегенде Асан күлдү бери жылып.

\*\*\*

Ээ Жакиш, кеңешиңди айт мен угайын  
Энесин төрт баланын сиз кожайын.  
Ээгимден эркелетип сылап калдың  
Эмне кеңешиң бар Жакин айым.

\*\*\*

Уксаңыз бул кеңешим узун кеңеш,  
Деп ойлойм бул сөзүмдү жаман дебес.  
Күлпөтүн көргөнүмдөн бери карай  
Көп түшөт көңүлүмө балалык кез.  
Кыштагын көпчүлүктүн карап турсам  
Мага да пайда болот түрлүү элес.

\*\*\*

Тигине Эркинбегиң он бир жашта  
Үч балаң укта жатат андан башка.  
Сөздү угуп, тилимди алсаң өмүрлүгүм  
Чынында сени чын сүйөт чын көңүлүм.  
Кызматты кайдан болсо иштей бергин,  
Тилеймин амандыгын өмүрүңдүн.

\*\*\*

Тоокчо ээрчитсем жөжөлөрдү  
Бакчадан балдар терсе мөмөлөрдү  
Көчмөндүк балдар үчүн тарбиясыз  
Көз жетет көп ичинен көгөрөрдү.

\*\*\*

Дегенде Асан бир аз дебей макул  
Кыргызга кыштак кайчы болор такыл.  
Туруктуу мекен жакшы деген сөзү  
Түбүндө эң керектүү узун акыл.

\*\*\*

Куп макул Жакиш сенин сөзүңдү алдым  
Кебиңе бирден талдап кулак салдым.  
Кеңешиң эң бир туура негизинде  
Алайын уруксатын кемийсардын\*.

\*\*\*

Жакишим айтканыңды аткарайын  
Жалгызым эсиме албай таштабайын.  
Мен барып кемийсарга акылдашып  
Иленин колхозуна катталайын.

\*\*\*

Кой балам жашык болбой, жашың токтот,  
Уянын тартип деген башы болот.  
Барасың сен да аскерге аман болсоң  
Эр жигит болуш керек жалындуу от.

\*\*\*

Быйыл жыл миң тогуз жүз отуз сегиз  
Аскерлик большевиктик милдетибиз.  
Эгерде бизге каршы душман чыкса  
Бирдик күч бизде болот улуу жеңиш.  
Эркиндин жыйырмага жашы жетти  
Сактасын өлкөсү үчүн кызыл чекти.  
Апаңа катты берип тез камынып  
Сен барып узатып кел Эркинбекти.

\*\*\*

Силерди кудай берди сегиз бала  
Жаш эмчек апаң багат эгиз бала.  
Эркинге расходду мол бергин деп  
Мынакей катты жаздым мен апаңа.

\*\*\*

Сен дагы он жетиге келип калдың  
Агаңа коштошууга өзүң баргын.

Болчүмун он тогузда эл качканда  
Ошондо апаңарды таап алгамын.

\*\*\*

Колхоздон документ ал Фрунзеге  
Барат деп окуудагы агасына.  
Көргөн соң мурун барып апаң менен  
Ойгонду, уйкусунан сүйүнгөндөй.  
Эчакы Эркинбекти тирилткендей  
Караса үйгө шоола кирип калган  
Төшөктөн ыргып турду түйүлгөндөй.

\*\*\*

Селт этип Асан дагы көзүн ачты  
Ой Жамал не болдуң деп катуу шашты.  
Эшикке барып калган Жамал угуп  
А кудай-а кудай деп бери басты.

\*\*\*

Эмне Жакиш анча күбүрөйсүң  
Ордуңдан тура калып жүгүрөсүң.  
Кудай айланайын баабедин деп  
Аптыгып анча эмне сүйүнбөйсүң?

\*\*\*

Асаке тургун ылдам кудай берди  
Сылап көр маңдайымдан аккан терди.  
Түлөө кыл даарат алып бир мал союп  
Түшүмдү анан айтам жооруп берчи.

\*\*\*

Дегенде Асан туруп даарат алды  
Кыштакка түлөөм бар деп кабар салды.  
Эт жешип бата берип эл тарады  
Аксакал Ажыбайды алып калды.

\*\*\*

Айт Жамал сен түшүңдү Ажакеме  
Аксакал Ажакемди бекер дебе.  
Токсонго жашы жеткен карыянын  
Тең келер жоруганы кудай берсе.

\*\*\*

Жоруп бер бул түшүмдү ата деди  
Жолдукка көйнөк, чапан, акча берди.  
Түш келбей ушул түшүң туш келсин деп  
Ажыбай абал мурда бата берди.

\*\*\*

Көрүпсүң Сталинди ай-күн менен  
Душманды ушул айда жеңет экен.  
Адамды бүт дүйнөнүн баш кошушуп  
Тизгинин Сталинге берет экен.

\*\*\*

Асаным куш кондурса оң колуна  
Аман соо Эркинбегиң келет экен.  
Кызыл гүл Жамал сайса омууроого  
Кымбаттуу чоң даража берет экен.

\*\*\*

Ат минип элдин баары кубанышса  
Аз күндө жетет экен кубанычка.  
Чер болгон жүрөгүнөн кайгы кетип  
Желпирип кылат экен таң тамаша.

\*\*\*

Сталин элди карап колун сунса  
Касиет сөз угузат калың журтка.  
Күн чыгыш, күн батышты колуна алып  
Болуптур бүт дүйнөгө өзү тутка.

\*\*\*

Кызыл туу жер бетине нурун чачса  
Дүйнөлүк эмгекчи элдин багын ачса.  
Баш ийип бардык душман багыныптыр,  
Даңк албайт бул согушта бизден башка.

\*\*\*

Кара кой санат жеткиз кошоктолсо  
Калың кармап алып бирден сойсо.  
Душманды койдой айдап совет эли  
Балдарын көрөт экен улуу тойдо.

\*\*\*

Деп жоруп алаканын жайды аксакал  
Жобурап төмөнкүдөй айтты макал.  
Угузган Эркинбекти өлүптүр деп  
Кубанды көрүшкөндөй Асан, Жамал.

\*\*\*

Оомийин балам, оомийин  
Бул түшүндү жоруюн.  
Асан-Жамал балдарым  
Ачылат багың чоң сүйүн.  
Алыста жүргөн сагынып  
Ардагың көрөт өз үйүн.

\*\*\*

Асан сындуу баатырлар  
Алганы колго куш болсун,  
Арзып жүргөн балдары  
Аз күндө келип туш болсун.  
Ажакеңдин жоруусу  
Айта жүрөр иш болсун.

\*\*\*

Жамал сындуу келиндер  
Жакасына гүл сайсын.  
Жабырланган жүрөгү  
Жарыгы келип кубансын.  
Жалпы совет элимдин  
Жараткан ачсын мудаасын.  
Жалган дебе балдарым  
Жакында кабар угарсың.

\*\*\*

Алдооакбар балдарым  
Ар бенде көрсүн ардагын.  
Алыстан келип баатырлар  
Аман көрсүн жалжалын.  
Батыш менен чыгыштын  
Балбандар бассын жаңжалын.

\*\*\*

Токсон жашка чыкканча  
Тобокелге ишим салгамын.  
Толкудум балам бул түшкө  
Томсортпос мендей карганын.  
Кутмандуу совет элиме  
Кубаныч болот ар дайым.  
Жарым айга жеткиче  
Жаркырайт журтум маңдайың.

## **ҮЧ КУБАНЫЧ**

Кечинде күн бүркөлдү жарк-журк этип  
Асмандан күн күркүрөп булут көчүп.  
Куралып кара булут калыңданып  
Батыштан катуу шамал турат өтүп.  
Козу, улак айыл жакка бет алышып  
Жүгүрдү кулактарын делдеңдетип,  
Шашкандай бир-биринен өтө коюп,  
Оюн сала жүгүрөт сербеңдешип.

\*\*\*

Аялдар этектерин делбиретип  
Казыкка аркан байлап үй бекитип.  
Жылкычы жаш кулундар не болот деп  
Баратат айыл жактан чаап кетип.  
Шамалдап катуу жааган жамгыр менен  
Сокодон ат чыгарды жетелешип.  
Түн теңи ооган чакты нөшөр куюп  
Мал тынчып жата албады сууну кечип.

\*\*\*

Таң атып күн ачылды булут калбай  
Күн нуру балкып чыкты жаккан шамдай.  
Силкинип төрт аяк мал, канаттуу куш  
Магдырап дене бою жайылгандай.  
Боз торгой үн алышып обо мелжеп  
Булбулдар бак ичинде турат сайрай.  
Күкүктөр малга конуп таңшып турса  
Кишинин кулак курчу жазылгандай.

\*\*\*

Кызгалдак байчечекей көз уялтып  
Жер бетин кулпундурат түр сайгандай.  
Колхоздор кошун айдап, бээсин байлап  
Ар бир топ ак көйнөкчөн кир жайгандай.  
Кыштактын туурасында калың асыл  
Боз үйдү тиккен экен бири калбай.  
Ууладык улам ичип ууз кымыз  
Утуру ичкиң келет даамы балдай.

\*\*\*

Асмандан нүр төгүлүп жер балкыды  
Абадан күн нуруна гүл ачылды.  
Адыр түз жашылданган көктөм убак  
Жазылып жан-жаныбар чер жазылды.  
Планын кош айдоонун эсептесе  
Бул колхоз бүтмөк тургай көп ашырды.  
Ырапырт\* районго бермек болуп  
Көпчүлүк канторунда карап турду.  
Жогортон зымырылттык лөкөбайын  
Райком сүйүнүчү деп колун сунду.

\*\*\*

Кары-жаш туш-туш жактан ылдам басты  
Кандай сөз бат уксак деп анталашты.  
Райком бапкасынан ала коюп  
Кагазды мынакей деп бетин ачты.

\*\*\*

Тилипон Москвадан түндө келди

Душманды совет эли кечээ жеңди.  
Багындык курал жабдык мынакей деп  
Немицтер бүт өткөзүп бизге берди.  
Эр Жуков душман бизге багынды деп  
Куралын колго алганын белгиледи.  
Деп окуп ал кагазды бүткөнүндө  
Тургандар тула бою делбиреди.  
Кубанып баатырларды шаңдуу алкап  
Урматтап кол чабышты Сталинди.

\*\*\*

Аңгыча чаап келди селсовети  
Ал дагы сүйүнчүлөп энтеледи.  
Асаке сизге дагы бир сүйүнчү  
Бул катты ачып окуп көрчү деди.

\*\*\*

Окуса Эркинбектин кагазы экен,  
Мончоктоп маңдайынан акты тери.  
Ардагы амандыгын билгизген соң  
Асандын сүйүнбөөчү барбы жери?  
Атымды алыңыз деп сүйүнчүгө  
Ашыгып алаңдады ары-бери.

\*\*\*

Эркинбек кат жазыптыр «Жүрөм аман»,  
Эки жол сыйлангандан орден алган.  
Балдардан кат келбейт деп жүргөндөрдүн  
Бардыгы бул катты окуп кубанышкан.  
Басылып кандуу согуш токтолуптур  
Балдарга кылбайлычы дешип душман-.

\*\*\*

Туш-тушка киши чапты кабар салып  
Туш келген кары, жаштан сүйүнчү алып.  
Салыйман барган экен алда качан  
Жамалды сүйүнчүлөп өлүп талып.  
Кийиптир кара бүлүш\* жаңы балтоо  
Көрсөтөт мынакей деп ал мактанып.  
Ак жолтой көптөн бери болуп жүрөт  
Жарыштан улам чыгып көп байге алып.

\*\*\*

Канторго аял, эркек эл жыйылып  
Кеп сүйлөп митинкеге бирден чыгып.  
Кемпир-чал, келин-кыздар субал\* сурап  
Керменди\* совет жеңди дегенди угуп.  
Келишет тез арада баатырлар деп  
Көңүлү кары-жаштын турду тынып.



\*\*\*

Асанга акырында сөз берилди,  
Айтууга колхозунун туура келди.  
Ленин колхозунун жетишкенин  
Башынан элестетип айтып берди.  
Далайдан башкармалык кызмат кылдым  
Он эсе чарба малым өстү деди.  
Канчалык кырсыктарды жеңип келдик  
Колхозум эмгек кылбай койбойт деги.

\*\*\*

Аскерге азык, кийим, ат берилген  
Ардактуу ушу отурган элдин эми,  
Элимдин эбегейсиз эмгегинен  
Эрендер эрегишкен жоону жеңди.  
Үч күнгө ат, кунан чаап, улак тартып  
Урматтап бул жеңишке той берели.  
Эки күн өз башымдын тою болсун  
Эгиздеп мына бүгүн кубаныч келди.

\*\*\*

Мына журт касиети бирлик күчтүн  
Белсенип планыңды эрте бүттүк.  
Актайлык антыбызды аял, эркек  
Алалык алды канча арбын түшүм,  
Тоюм бар бүгүн эртең өз башымдын.

\*\*\*

Тарыхта мындай жеңиш эч болбогон  
Аянбай той берелик ошон үчүн.  
Ааламга совет элдин даңкы кетип  
Алтынга бөлөндүрдү жердин жүзүн.

\*\*\*

Жабылды бул сөз менен митинкеси  
Эки күн Асан болду тойдун ээси,  
Ал күнү колхозуна союп берди  
Бар эле түлөөгө арнап койгон бээси.  
Эртеси бир селсовет элди жыйып  
Кунан чаап улак тартып тоюн берди.  
Күрөшүп жөө балбандар тартышканда  
Чоюлат теке шымдын багелеги.  
Ээрге колдон басып чү коюшат  
Эңишке зоот айгыр мингендери.  
Эркештен улак тартып ой-тоо менен  
Ал күнү аттын чыкты ачуу тери.

\*\*\*

Чоң той бар он биринчи май күнү деп  
Эртеси бир район бүтүн келди.  
Кечеки эңиш, күрөш тура турсун  
Көпчүлүк тамашаны бүгүн көрдү.  
Жаргак шым теке жоомарт аттар менен  
Эңишке алып чыкты келиндерди.  
Оодарыш буюм эмес карап турчу,  
Улакка укмуш экен көрсөң эми.  
Абалтан атка чыйрак жоого баатыр  
Турбайбы аял, эркек кыргыз эли.

\*\*\*

Атабыз эр Манастан бери карай  
Ар намыс адат болгон чындык жери.  
Анарбек, Дайыр, Талгат, Ташмаматтай  
Атактуу жаштан чыккан арстан шери.  
Ажалга намыс үчүн өзүн тозгон  
Дүйшөнкул, Чолпонбайдай болбойт деги.  
Келиндер эмне үчүн чыйрак десем  
Кыз Сайкал, Жаңыл мырза эжелери.

\*\*\*

Той таркар маал болду кечке жакын  
Чоң жолдо чаңга аралаш келет закым.  
Тез эле жетип келди эл ичине  
Тердетип тору жорго минген атын.  
Түшүрүп жасалгалуу чоң ак үйгө  
Тоюнан ичип-жешти тамак ашын.

\*\*\*

Сизсизби Мусаева Жамал жеңе  
Алып кел колуңузду мубарекке\*.  
Тоюңуз куттуу болсун тойго уланып,  
Мени да бекеринче келди дебе.  
Жаркырап алтын орден тагынасыз  
Жеңетай не бересиз сүйүнчүмө.

\*\*\*

Мынакей улуу совет тилграммы  
Окуймун элди жыйнап митинкеде,  
Таапсыз тарбиялап сегиз бала  
Наамыңыз болот экен баатыр эне.  
Энелик даңк орденин тагынасыз  
Жүрүңүз угузалык калың элге.  
Мен өзүм райкомдун адделимин  
Иштеген өз кызматым пропаганда,  
Уксаңыз фамилийем Орозалиев  
Жумушум ошол болчу Жамал жеңе.  
Деди да элге барып митинке ачты

Жогорку тилграмдын сөзүн айтты,  
Үч аял Жамал менен бир тизмеде  
Чодурдун аялы бар Мария аттуу.  
Да бирөө Алексей Семенович  
Буларга баатыр эне койду атты.  
Үч кубаныч бир күн келип той берилип  
Буларга келди дешти таалай бакты.  
Ажыбай түш жоруган аксакалга  
Бир сыйра кийим берип чапан жапты.  
Наамына акыркы сөз берилгенден  
Нурланып сөз айтууга Жамал басты.

\*\*\*

Кырк үчкө жашы жеткен ушул жылы  
Кашкайтып бермет тишин оозун ачты.  
Ак маңдай, сурмалуу көз, кырдач мурун  
Адамга эң бир сүйкүм сөзү татты.  
Турган эл кубанышып дүркүрөтүп  
Бул тойдун урматына колун чапты.

\*\*\*

Силерге бир азыраак сөз айтайын  
Көпчүлүк билесиздер менин жайым.  
Толкундуу той берилген майрам күнү  
Турамын нурга балкып мен ансайын.  
Балдарың башис\* жоону талкан кылып  
Түбөлүк жаркыратты эл таалайын.  
Ошондой кыраандарды төрөп берген  
Кымбаттуу энелерди мен мактайын.  
Батыштан санаа тынып балкып турган  
Майрамың куттуу болсун жалпы агайын.

\*\*\*

Төрөлдүм миң тогуз жүз экинчи жыл  
Турмуштан баяндайын сиздерге сыр,  
Жардылык жабыркатып ата-энемди,  
Жаңы эле он төрт жашка чыкканымда,  
Эл үркүп уруш болуп башталды чыр. \*  
Ата-энем, бир тууганым кыргында өлүп  
Жаралуу жалгыз калдым Жамал кургур.  
Тагдырдан Асан келип жолукканда  
Таалайым өсүп турган күнүм ушул.

\*\*\*

Төрөдүм беш уул, үч кыз сегиз бала  
Булардын экөө болду эгиз бала.  
Ленин колхозунда иштеп келдим  
Кыркынчы жылдан бери мен звено.  
Өлдү деп угузушкан Эркинбегим

Өзүнөн каты келди мен садага.

\*\*\*

Энелик даңк ордени баатыр эне  
Мынакей бүгүн келди таалайыма.  
Ажакем жоруган түш туура келди  
Ар бенде жетишсе экен талабына.  
Бир күндө үч кубаныч көрүп турам  
Калың эл касиеттүү паанайыңда.

\*\*\*

Аялдын ар кызматын ойлоп билген  
Аймагы азаттыктын доорун сүргөн.  
Дүйнөнүн эмгекчи элин баш коштурган  
Куткарган адамзатты кулдан, күңдөн.  
Алкаймын ардактуу атам Сталинди  
Ыракмат аялдардан миллион миңден.

## АЙРЫМ СӨЗДӨРДҮН ТҮШҮНДҮРМӨЛӨРҮ

Амбал	—	дөө сыяктуу, олбурлуу адам.
Балшабек	—	большевик.
Бушма	—	капа, кайгы.
Бүлүш	—	тукаба, плюш.
Былымот	—	пулёмот.
Дорго	—	чабарман, жасоол жигит.
Жамбы	—	уютулган алтын, акча маанисинде.
Жун-жун	—	дарынын аты.
Зоолу	—	колго же моюнга салынуучу кишен.
Камийсар	—	комиссар.
Кенирал	—	генерал.
Кермен	—	германия.
Лөкөбай	—	жеңил машина.
Маака	—	араба.
Маозүр	—	маузер.
Мубарек	—	куттук айтуу.
Мүл	—	чот, эсеп чыгаруучу курал.
Сарайбан	—	сарай ээси, кароол.
Сээр	—	зер, алтын, акча.
Таа	—	ур, сок, чап.
Тилграм	—	телеграмма.
Фамещик	—	помещик.
Чантуу	—	мусулман деген сөздүн кытайча, калмакча айтылышы.
Чоокендик	—	токолдукка алуу.
Шалы	—	күрүч.
Шаңыя	—	сот, бий.
Ызботто	—	взвот.
Ырапырт	—	рапорт.

## МАЗМУНУ

КААР ЗАМАНДА ТАБЫШКАН ЖАРЛАР .....	5
АСАН, ЖАМАЛ (А. ТЫНЫБЕКОВДУН АЙТУУСУНДА) .....	8
БОЗ ДӨБӨ .....	11
КАЙРАН ЖЕР .....	14
МУҢДУУ ҮН .....	16
ТИЛСИЗ ЖОО .....	19
АШУУДАГЫ АБЫШКА .....	22
СУУСУЗ ЧӨЛ .....	26
АЛА-САЙДА .....	29
ТУМЧУКТУМ .....	31
КЫТАЙ СУРАГЫ .....	33
ПАРАКОРЛОР ЧОГУЛДУ .....	41
БАК ИЧИНДЕ .....	43
САРАЙДАГЫ СЫР .....	48
БАКТЫБЫЗДАН КӨРӨБҮЗ .....	53
БҮГҮН АМАН КИМ ЧЫГАТ? .....	56
ОЮН ТОЙ БОЛСУН .....	61
САГЫНЫШКАН ЭКИ ДОС .....	63
АЛЫСТАН КАТ .....	67
СЕН БААТЫРСЫҢ .....	70
МЕН ДОСМУН .....	75
АРАШАНДА .....	81
ҮЧ КУБАНЫЧ .....	86
АЙРЫМ СӨЗДӨРДҮН ТҮШҮНДҮРМӨЛӨРҮ .....	93

Адабий-көркөм басылыш

«Эл адабияты» сериясы

**БОЛОТ**

**АСАН, ЖАМАЛ**

26-том

Түзгөндөр: *Ч. Турсунбеков, Г. Койчуманова, А. Мукасова*

Редактору *Р. Сакелова*

Сүрөт редактору *Н. Васильев*

Тех. редактору *М. Курбанбаева*

Корректору *З. Дуплик*

Терүүгө 25.09.03. берилди. Басууга 27.10.03. кол коюлду. Кагаздын форматы 84×108<sup>1</sup>/<sub>32</sub>. Мектеп ариби. Жөнөкөй ыкма менен басылды. Көлөмү 21,0 физ. басма табак. 17, 64 шарттуу басма табак. Нускасы 2000. Заказ № 2115.

Т. Суванбердиев атындагы «Кыргызполиграфкомбинат» акционердик коому  
720005, Бишкек ш., Т. Суванбердиев атындагы көчө, 102.